

DISSERTATIO ACADEMICA,
 TRIA MAGNA
 MORALIA
 SISTENS,

Cujus partem *PRIOREM*,
 Divina *adfulgente* Gratia, cum *consensu amplissimi SENATUS PHILOSOPHICI*, in *inclito ABOENSI Athenaeo*,
 PRÆSIDE,

V. C.

D^N. ALGOTHO A.
 SCARIN,

Histor. & Philosoph. Civil. *PROFESS.* Reg. & Ord.
Publico examini modeste submittit

JONAS RRODR. *Ber. Fil.*
 NITLANDUS.

Die *XXIII* Aprilis, Anni MDCCXLVIII.
 loco horisque *consuetis.*

ABOÆ, Excud. JOH. KÆMPE, Reg. Ac. Typ.

S:æ R:æ M:tis
MAGNÆ FIDEI VIRO,
Reverendissimo Patri ac Domino,

**D^N. JOHANNI
NYLANDRO,**

Dicæseos Borgoënsis

EPISCOPO,

Consistorii ibidem

PRÆSIDI,

Gymnasia Scholarumque

EPHORO

eminentissimo, gravissimo,

MÆCENATI MAGNO.

Si nil omnino sit, quod cogitationem hominis suspen-
sam magis tenere debeat, quam quod felicitatem ejus
promovet; certe res neque concipi potest, quæ mortalium
assiduam meditationem magis meretur, quam virtus. Quin,
si alii neque summo inter mortales loco sunt ponendi,
quam qui virtutem perenni cultu prosequuntur, quanti
humiles curas supergressa virtus TUA, Reverendiss. PRÆ-
SUL, sit aestimanda, nemo non videt,

Non.

Non est quod existimes, praeconem maximarum virtutum TULARUM agere, in praesentia propositum mihi esse. Quis sim & quam in dicendo tenuis sit vena mea, perspectum ipse habeo. Sed quae ingenii macies non prohibet tamen, quo minus ea, quae pia mente abdita latere hactenus, in praesentia profundam. Quo enim enixe magis illud semper egisti, ut TUO exemplo ostenderes factum esse omne, ubi non omnia praesto sunt virtutum ornamenta; instabile esse, quod non injuriarum patientiâ subtus fulcitur atque corroboratur; omnem minus sanctam censerî debere pietatem probitatemque, cujus non humilitate & inimicorum amore, internitent excelsi animi decora: quis non agnoscit illud ceu peculiare TULUM factum esse, ut qui virtutem TUAM sectari velint, plures; qui vero sequantur, pauciores omnino inveniantur?

Igitur quid in genere humano virtus efficere valeat, id in TE quoque, reverendiss. PATER, ostendere voluit caeleste NUMEN. Ista virtus sola, quae homines magnos & claros efficit, TEMET, in fastigiis collocatum illo, ubi virtutis maxima esse solet admiratio, in sinu nobismet clientuli TUI mirifice gratulamur. Est virtus amoris fax, ANTIQUITATEM suam Clerus Borgoensis faustis acclamationibus vivum & superstitem diu exoptant. Praestat virtus, ut eandem castissime colant homines. TE omnes non tantum praesentes colimus, sed a conspectu nuper remotum aliquamdiu, cupiditate incredibili requisivimus. Facit virtus homines immortales. Impletatis esset, nisi TEMET fato non amplius superstitem, ob merita in ecclesiam maxima, qui venturi sunt nepotes etiam colant & magnifaciant.

Non aegre feras, reverend. PRÆSUL, ceteris, qui ad TU-

AM

*AM gratiam aditum moluntur, nomen ignobile meum
me quoque adscriptum praecoptare. TUAM ego Dignitatem,
quo convenit, cultu debeneror. Idque in me effecit non
solum meritorum magnitudo, qua arte TEMEI familiari-
terque omnes diligunt. Devinctissimum memet privatim
reddidere etiam peculiare causas, quae in publicum pro-
dire omnino gestiunt. Tu favore & benevolentia Patrem
senem frequenter & assiduo excipis. Tu in fratres ce-
terosque propinquos paterna confers beneficia, indiesque,
supra quam dici potest, in Nosmet cumulas gratiae TUAE
documenta. Tu in paria fata vocare meas spes etiam
nunquam non voluisti, eoque effecisti, ut quâ ratione non
degenerem pietatem meam TIBI vicissim probarem, non sim-
plici vice intra me ipsum volverim atque revolverim.*

*Non igitur longe mihi rationes sunt arcessendae, cur
quaecumque hoc specimen Academicum TUI Nominis sub
auspicio divulgare constituerim. Excipias illud in gratissimam
animi tesseram, neque auctoritatem admittendi illius de-
fugas, quamvis sit illud non re alia, quam splendore ti-
tuli solo commendabile. Animum & pietatem; non rudia
& inchoata nostra respicias, obsecro!*

*DEUS Te omni felicitatis genere cumulet, gloriaeque non
minorum meritorum quam beneficiorum Tuorum, quam
diutissime TEMET superstitem esse jubeat. Est haec
summa votorum*

Reverendissimi NOMINIS TUI

cultoris & clientis devotissimi
JONÆ RRDRA.

VIRO maxime reverendo atque amplissimo
D_N. M_{AG}. GABRIELI
FORTELIO,

Dioeceseos Borgoënsis *ARCHI PRÆPOSITO* dignissimo,
Templi Cathedralis *ANTISTITI* laudatissimo, Consi-
storii *ADSESSORI* primario,

PATRONO MAGNO.

Subit conspectum *TUUM*, *VIR* amplissime, custos virtu-
tum tantum non omnium: patientia. Est nativa
hujus facies præstantissima. Descit in sculptore saltem, ad
imaginem illius vivo colore describendam, debita industria.
Noli igitur mirari, amplissime *VIR*, quod tenuis hæc de-
linea-

lineatio, antiquae religionis & disciplinae TUAE sub exemplo, quo memorabile magis aliud vix cogitari potest, illustrari commendatiorque fieri exoptet. Casibus & infortunis non unius generis, vitam TUAM, expositam fuisse, nostrum nemo ignorat. In perpetiando constantiam Tuam non uno experimento probari vidimus. Adhuc memoriae nostrae obversatur, cetera ut taceam, recens exemplum animi invicti, quem de gradu tumultuans fortuna nulla dejicere potuit. Fulmina, quae denso & prope conserto agmine domum TUAM perculerunt, quotquot ad clientelam TUAM pertinere voluisti, praesentes & absentes diu multumque luximus. Tu solus, tanquam Laurus, quae nunquam fulminis ictu percutitur, inter fortunae tonitrua tranquilla & serena semper facie effullisti, & ad frangendam fortunae intemperiem, nullum magis accommodatum allevamentum esse, quam in voluntate Numinis acquiescere, documento illustri TUO praemonuisti. Non ego animi TUI doctorem exulcerabo, quem, nisi laxa dies temporisque longinquitas non satis apte mitigabit. Beneficia, quibus me meosque publice privatimque cumulare voluisti, cum attingere enumerareque religio vetet; gratiae verò mentis studium publice testari sedeat animo meo propositum: ut
obliga-

*obligationis huiusce meae pietatem devotionemque, quae as-
soles, humanitate acqui bonique consulere velis, etiam at-
que etiam TEMET obtestor.*

**Max. rev. & ampliss. DIGNITA-
TIS TUÆ**

cultor humillimus

JONAS RUDOLPH.

Herren/ Lands = Cammareraren öfwer Åbo/ Björne-
borgs och Ålands Länner /
Edle och Högachtade Serren,
Herr GUSTAV. KRÖÖR /
Min Högårade k. Farbroder.

Wälgjernings-Mån tillkommer ära.
Men äro wi dem tillika genom blodet förbundne.
Tilhörer dem med råtta dubbel heder,
Min kära Farbror,
Namnet allena det,
Sntygar
Swad för nära skyldskap naturen stadgat Eder och mig emellan.
I ären ock en af dem,
Som egenteligen lätt Eder wårda om min wälfärd.
Faders- och Broders namnet
Har i Eder ögon icke syns giöra denna förbindelsen tillyflest.
Eder har behogat med hand,
Som än mera hafwa at betyda
Förknippa mitt hjerta til Eder kärlek.
Jag har varit frånwarande ifrån mine Föräldrars huus;
Men har aldrig varit i misstning af den omsorg
Mig där måtte kunnat wädersaras.
Ty
Eder uppsicht har gjorde
At jag mine närmaste och deras ömhet icke saknat.
Ja
Eder godhet har varit mot mig så stor,
At jag aldrig kunnat wänna eller önska den större,
Om jag ock varit Eder egen Son.
Eå owarderlig har varit och är ännu Eder godhet.

God

Hos mig
Hwad står då at giöra eller täncka,
Hwad med jag så mycket godt må kunna astiena?

Jag wil hafwa sagt: årkänna;

Jo, intet mer,

En allena ställa eder godhet

Under hvars mans åskådande;

Samt försäkra

At myntet af den penningen

Skal med tiden aldrig förlora sig.

Aldeles äro wäl dessa sår

Och uppå et stämplat linne förarbetade ringa rader

Otrentlige til underpant och försäkran

Om mit hierta, så wäl som min skuld:

Doch

Som jag räknar för en prydnad

At så i början rista

Min f. Farbrors namn

Uppå denna min första slögd och lärospån;

Å

Förliter jag mig ock deruppå framgent,

At det warder uptaget med samma mildhet,

Som jag för blifwit ansedd,

Och dastar framgent bli behållen wid så länge jag lefwet,

Samt

Wilsälle gifwes för mig at nämnas

Min färe Farbrors

Ödmjuklydigste Brorson
JONAS RINDR.

VIRO admodum reverendo & praeclarissimo

Dn. Mag. BENEDICTO XXXXX/

Ecclesiarum, quæ DEO in Hållåla colliguntur PA-
STORI vigilantissimo, districtus adjacentis PRÆPO-
SITO adcuratissimo,

PARENTI CHARISSIMO.

Dum id, venerande PARENS, ago, ut primitias stu-
diorum Academicorum hacce Nomini TUO respondeam,
fateor inter intentionem persequendi an vero deserendi il-
lud consilium, distrabi mentem meam. Nam dum TUO-
RUM in me meritorum magnitudinem cogito, curarum
gravitatem, impensarum multitudinem, & denique paterni
affectus TUI indulgentiam, fateor conatum remunerandi
meum usque adeo exsuperare ista omnia, ut quibus lita-
re possim TUO honori, neque, quæ agræ pietati con-
veniunt, ullibi inveniam Curasti animum meum honesta-
rum Scientiarum sensu & amore mature expoliendum; ut-
que in illa indole NUMINIS amor eniteret, quantum ad
Te, studiose diligenterque prospexisti. Utrum, quo oportet
ordine nisi que, per vestigia illa incedentem TEMET subse-
qui potuerim, iudicare non meum, sed Tuum erit. In
id quidem, a parvulo, omni cogitatione incubui, quomodo
non segnior essem in Te colendo, quam in erogando be-
nigne

nigne liberaliterque mihi, Tu ipse fuisti. Sed cum nisi
omni meo operae pretium a me, ne quidem sperando, ali-
quod proficisci posse viderem; quod pietas & fides postu-
lant, papyro non ingratae huic memoriam meritorum TUO-
RUM inseri, fortunaeque varietatem eandem cum ipsa expe-
riri volui. Quae si Tibi minus displiceat pietatis testan-
dae ratio, ad mensuram, quam mihi praestitui votorum
meorum, nil addi posse existimabo, quam ut in longam
annorum seriem una cum Matre charissima, veren-
dum & venerandum Temet, impetu & affectu omni
suspiciam,

Parens indulgentissime,

TUUS

Filius obsequentissimus
JONAS RRDOR.

VIRO JUVENI eruditissimo
Dn. JONÆ KRÖOKI
Dissertationis Auctori & amico Ivavissimo
S. P. D.

Qui id fieri crebro soleat, ut à viris egregiis filii improbi nascantur, qui paternam virtutem non referant, mirari saepe soleo. Sunt, qui naturae tribuunt non satis acriter instiganti matres ad nutritionis officium idem proli suae praestandum, quod catulis suis bruta persolvere solent. Sunt qui eandem (puta naturam) in dotandis parentibus prodigientiae accusant, quam in stirpe non possit non sequi sterilitas & paupertinum ingenium.

Mihi, cum sedent animo sententia, ad rectè vivendum, satius esse bene institui quam feliciter nasci; qui gignunt & qui gignuntur partiri inter se debere epidemici morbi illius rationem existimaverim. Conferunt quod suum est parentes, cum in exaggerandis opibus consistere sinunt domesticam suam omnem curam. Sunt neque filii culpa expertes, cum securi opum, quas quaesivere parentes, felicitatis metam ponunt affluentiam, & ad eandem dispensandam admovent non nisi profusionem & festinationem.

In paternà domo TUA, mi conjunctissime KRÖOKI, quo minus impedimentorum horum obiectum fuit numerosae filiorum soboli ad felicem educationem: tanto TIBI TUISQUE fratribus, viris honestissimis impensè magis gratulor, qui in literaturà pari & dispari eandem omnes fortunam,

tunam, eandem maturitatem consequuti estis. Gratulor PARENTI, ordinis sui verè seniori, quem divitiarum affectatio, & quae illius comes esse solet, tenacitas adeo non à piae & verae educationis officio distraxit, ut, si quae prolixior sese rebus illius infuderit fortuna, eandem non liberorum utriusque sexus educationi animo prolixiore impenderit. Ut posteros sui similes haberet, cura illius omnis erat. Vestra pietas, illius aemula, neque alium finem respicit, quam ut virtutis accessione vestra famam patris locupletare poteritis. Adeo ut in illa, quae vos circumstat non unius generis copia, eduxerit ne an feliciter PAUER genuerit; utrum ad parentis effigiem alibi soboles lex filiorum tam appositè efformata reperitur, haeream; certe, si quae exemp'a plura proferri queant, inter munera non omnium horarum suffragantis fortunae meritissimo iure annumerem.

POLYCRATIS felicitatem EUSEBIUS praedicat, quod *ουτυραν* episcoporum, quo vixit ipse seculo, septem numeraverit. Fratres utrum omnes fuerint, non expressè dicit; quamvis à blanda haeresi illa RUFFINUS non procul abesse videatur. Obtigit felicitas paternae domus Vestrae eadem propè, ut de filiorum pari numero eademque successibus magnarum rerum non impari, illi sibi quoque gratulari possit. Quorum, si non auguria desituant avitae laudis aemulationem, infulis & ornamentis civilibus ad unum omnes brevi condecoratum iri, nullus dubito.

TUI ditandi qualis ratio, quae cura parentum fuerit; quantam in dispensandis rei bene gerendae adminiculis, sedulitatem TU IPSE adhibueris, dissertatio, quam omni si-
nae auspicio, praeterquam DIVINO, elucubrasti, praesens satis
apte

apud demonstrat. Amicissimam, quae veritates intercedit,
persertim Theologicas & Philosophicas consensionem egregie
monstrasti. Cumque tractatione argumenti tam praeclari
perspicue ostenderis TE sanis iustisque principis imbutum
esse, quibus insistere oporteat omnes, qui adver-
sus veritatis hostes in aciem prodire velint, ex ungue,
qualis, confirmata aetate evasurus sis, quantosque in sinum
patriae fructus olim comportaturus eris, non e longinquo
apparet. Adsit in posterum Divina clementia consilii ILLIS,
eorumque animos, quibus rerum sacrarum & civilium ar-
bitria inter nos commissa sunt, ad TE non segniter fo-
vendum ornandumque acceleret. Illi vero fac valeas,
meque mutuo diligas

TUI

Studiofissimum

A. SCARIN.

Dissertationis, & partis prioris, de
PATIENTIA INJURIARUM
Schema.

- §. *Post praefationem §. I. II III. IV. Generalia quaedam, notioni patientiae evolvendae inservientia praestruuntur,*
§. *V. Definitio patientiae traditur, eaque indoles indigitatur.*
§. *VI. Distinctiorem quandam injuriarum adhibet.*
§. *VI. Agit de patientia circa casus fortuitos.*
§. *VIII. - - de tolerantia injuriarum a mentis usu destitutis illatarum.*
§. *IX. Ostendit conservationem sui non repugnare patientiae, secundum L. N.*
§. *X. - - eandem, neque secundum rigorem religionis Christianae penitus illicitam esse.*
§. *XI. Grotii de patientia sententiam evolvit, eandemque excutit.*
§. *XII docet in Statu Nat. patientiae plane non inconveniens esse conservationem sui quaerere.*
§. *XIII Qvale sit exercitium hujus juris in St. Civ. ostendit.*
§. *XIV. Evincit excussionem judicalem non repugnare patientiae.*
§. *XV. - - Studium vindictae quam maxime esse patientiae adversum.*
§. *XVI. - - Monstrat quaeenam remedia ad conservationem sui cum patientia plane non inconveniant.*

§. XVII.

- §. XVII. *Officium patientiæ circa injurias leviores tradit.*
- §. XVIII. *Aliam ejusdem tenoris regulam tradit.*
- §. XIX. *Demonstrat surreptionem bonorum alterius, ut vita conservetur, patientiæ regulis non absolute contrariari.*
- §. XX. *Quid tolerari oporteat propter Deum, indicat.*
- §. XXI. - - *quid propter bonum publicum.*
- §. XXII. *Agit de patientia subditi versus principem.*
- §. XXIII. - - - *Item versus principem injustum.*
- §. XXIV. *Adhibetur distinctio inter Tyrannum Titulo, & exercitio talem, quidque versus Tyrannum Titulo talem agere oporteat patientem, monet.*
- §. XXV. *Quid versus Tyrannum exercitio talem, licitum sit, exponit.*
- §. XXVI. *Agit de patientia principis respectu injuriarum privatarum.*
- §. XXVII. - - *respectu injuriarum publicarum.*
- §. XXVIII. *Conditionem ministri ecclesiae exponit, ejusdemque patientiæ rigorem examinat.*
- §. XXIX. & §. XXX. *patientiam ministro ecclesiae circa privatas injurias commendant.*
- §. §. XXXI. XXXII. *indicant, quaenam, in partibus muneris sui obeundis, ministri ecclesiae salva conscientia tolerare nullo modo debeant.*

PRÆLOQUIUM.

Deo habet intellectus humanus cognoscendi fundamenta, rationem nimirum & revelationem, ex hisce principis, ceu limpidis & perennis aquae fontibus, utilissimos, ad vitam feliciter recteque instituendam, canones omni tempore homines hauserunt. Fuere tamen, (neque forte adhuc desunt) qui utrisque his principis omnem fidem denegarunt. Sic nostri aevi Fanatici cuncta revelationi tribuentes, omnem philosophiam atque secularem, ut vocant eruditionem, tanquam spuriam, noxiam & decepticem orbe universo exterminari volunt. Alii iterum, quos non Muhamedanos & Sarmatas existimes, verum, quod maxime dolendum, in ipso ecclesiae sinu natos & educatos, atheistas puta, & epicureos, eo insaniae, rationi nimium confidentes, processerunt, ut omnem plane Θεοπνευσίαν ludibrio habeant. Quis vero non videt, quàm toto cælo differant haecce sententiarum divortia? Sed quae in eo tamen conveniunt, quod pro instituto suo quisque gladium fortiter vibret, & ad ponendam in aprico rationis & revelationis pugnam, confertis manibus concurrant. Interim, si quem in oculis habent scopum, pro se quisque obtineret, utrumque cognoscendi principium, cum aeternarum non unius generis veritatum tristissimo naufragio, post non multo fore collapsurum, non e longinquo quisque videt. Si enim aliena & contraria doreret revelatio a ratione, tum utique, cum duae propositiones contradictoriae simul non possint esse verae, aut contradictio in Deo statuenda, aut cedendum, quod

alterutra falsa, eademque penitus & omnino proscribenda foret. Ast oleum & operam perdidisse censendum est malignum Scepticorum genus utrumque. Quomodo enim haec constans omnium veritatum, ad unam, est affectio, ut suavissimo nexu inter se convenient; sic dogmata Theologica & philosophica invicem contrariari aliquando neque quisquam inveniet. Loquor non de rationis abusu, neque praepredicatis opinionibus, quae in adolescentia instillari, & sub specie religionis nobis identidem persuaderi solent. De istis corruptionis nostrae testibus si sermo esset, non post multo victas manus daturus essem. Igitur veri nominis rationem modò in oculis habeo, quae consistit in nexu veritatum, ejusque perspicientia; eamque in consilia adhibitam & recte applicatam nunquam religioni contrariari dico. Idque hocce firmissimo suffultus argumento, quod alias injurii in ipsas jummas DEI perfectiones essemus. Cum enim Scripturae & Naturae Libri sit auctor Deus, fundamentum contradictionis aut in intellectu, aut voluntate Divina esset quaerendum, quorum utrumque omnino blasphemum. Melius itaque sibi atque conscientiae consulunt, qui DEUM secum ipsum non committunt, sed certa fiducia credunt Eundem, pro summa veracitate & sanctitate, nec voluisse nec potuisse sibi contradicere. Haec licet ita sit id tamen non dissimulandum, quod non semper in hac debilitate, ubi ad partem solummodo intelligimus, sublimitatem revelationis capiat ratio. Et quid mirum, quod haec, quae per se apta est ad pervestigandas non nisi veritates naturales, non assequatur ea, quae supernaturalia sunt, ejusque sphaeram supergrediuntur? atque vel per hoc ipsum revelationis indoles sese prodat, quod ad altiora contem-
planda

planda naturam revocet, eiqve excellentiora & sublimiora
suppeditet agendi motiva. Alias revelatio non esset reve-
latio, vel certe frustranea. Interim mortalium, quis quae-
so! tam audax, ut ex doctrinarum Philosophicarum cum
Theologiae capitibus nexu & consensu mortalibus imperve-
stigabili, naturam ideo tanquam vanam & inutilem de-
trechet? Est heic res, ut verbis utar cl. Cantzii, est
rei defectus, laudatur illud, culpatur hoc. Et quis
usum cujusdam rei ideo rejicit, quod non majorem prae-
stet? Oculorum aciem non abnuat aut recusat quisquam,
quod telescopia quis remotiora accurate magis intueri que-
at. Neque simpliciora in Mathesi edoctus, eliminare sta-
tim aggreditur illa, ubi postmodum sublimioribus Mathema-
tium disciplinis animum suum imbuendum tradiderit.

Ne vero temet, Lector Benevole, multis detineam;
Per Tria illa magna moralia, quae in frontispicio ti-
tuli vicem gerunt, scias velim nil aliud intelligere nos-
met, quam tres istas virtutes, Patientiam injuriarum,
Humilitatem & Dilectionem inimicorum. Sunt haec
ita comparata, ut rationi primo intuitu ceu singularia
& paradoxa obviant, visa neque alia, quam quae
revera pugnent cum communi omnium animantium na-
tura, quae destructionem semper aversatur. Certe cum
ad praecipuas Christianae religionis affectiones referimus
patientiam injuriarum, charitatis regulas, quae a se ipsa
incipit, & proinde universalitatem harmoniae fidei atque
rationis nisu eodem, saltem primo adpectu, infringere
velle videmur. Quae Ciceronis mens sit circa patientiam
injuriarum, ex libro officiorum primo illius satis apparet.
Existimavit ille vim vi unumquemque juste repellere posse,

ne quam communitati & socialitati fraudem licite & impune quavisquam intentare queat. Illam ab aequanimitate Christiana divertere Philosophiam, non longe videbit, quisquis suam naturam curatius rimatus fuerit, & ad sequendam ejus potius, quam Christi sententiam, pronitatem consideraverit. Ceterorum cum Graecorum tum quoque Romanorum, in gratiam magnanimitatis & pugnacis virtutis illius, exantata scholae discrimina, quasi inter claritatis & gloriae parandae instrumenta illa vel praecipue emineat, nunc non moveo; neque sine fastidio Christianorum alicui in mentem venire possunt. Quid? quod de humilitate Thomae sentiat, eandem virtutem esse adeo quidem Christianismo propriam, ut rationi eadem plane sit ignota (a); licet re penitus considerata, & ad vera & genuina I. N. principia examinata, nihil magis consentaneum rationi sit, neque socialitatis perfectioni accommodatum magis, quam sedula harum virtutum, in omni genere humano praxis & executio. Licet id neque inficias eamus, quod virtutes hae eadem ad cynosuram verbi Divini relatae & penitus excussae, multis parasangis antecellant easdem, in habitu vere naturali spectatas. Quo enim excellentioribus utitur motivis, iisque rationis lumine ignotis, revelatio, ad tanto majorem perfectionem quoque disciplinam illius collineare, manifestum est.

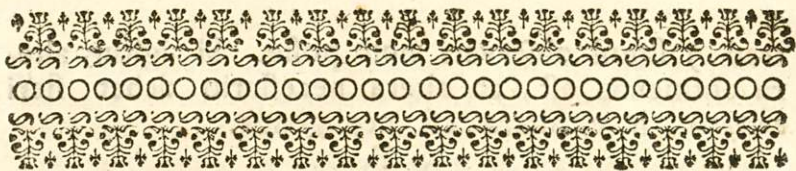
Vocamus Moralia nostra magna, illiusque appellationis rationem hanc habe. Notum est Aristotelem, qui Philosophiam moralem, ab aliis traditam non nisi sententiarum & apophthegmatibus in systema primum redegit, tria ad moralem Philosophiam pertinentia scripta consignasse; quorum primum, quod loco philosophiae practicae universalis esset,

esset, atque elementa moralia saltem contineret, sub titulo, magna moralia, tradiderit. Quisque videt nos non eo sensu moralia nostra adhibere. Interim qui cogitaverit, quid circa virtutem valeant affectus; dico, qui, per spinosos gradus eundo, in iis, quae philantiam concernunt, vehementissimam saepe luctam expertus est rationem inter atque affectum, & perinde reminiscatur, quam aegre superiores partes obtineat virtus; (b) cui denique attendere volupe fuerit ad vim magnam hominum, qui libidinum perturbationibus vexati iis plane succubuerint; Principes ingenti numero cogitaverit qui multa millia captivorum in triumphum duxerint, sed juxta suarum cupiditatum foedissima mancipia exstiterint, aperte arguentes, facilius esse subjugare regiones & innumeras gentes, quam ipsis sibi & affectibus suis imperare; qui haec inquam, omnia expenderit, is vix inficias ibit, quin ab aetherea sede veniat virtus, & quae tam eminentis virtutis sunt officia, magnorum moralium nomen sibi non injuria vindicent.

Harum virtutum necessitatem & continuum in vitam communem influxum, nemo ignorat. Apud memet Charitum blanda triga ista, & ex amoris illecebrâ, admiratio illarum tantum efficit, ut quid de illarum indole & dignitate habendam existimaverim, tenues cogitationes, tricinium quoddam academicum editurus, in medium proferre mecum constituerim. O! Summe Deus, qui ipse virtutum studio delectaris, Tuam gratiam imploro, atque ut vires concedas, devotissime precor.

Quam
(à) Thomas, Jurisp. Divin. in not. ad §. XVIII. Lib. II.
Cap. IV.

(b) *Quam non solum ab affectibus solum, iisdemque non succumbere ardua res sit virtuti, graviter & ad rem apposite nos docet Epict. enchirid. paraphr. Cap. XLIX. quo cum conferri meretur Augustini prosopopeia: O! quam faciles aditus, & quam difficiles exitus habetis. dum svadetis, injungitis. Sed postquam svale-ritis, usque ad mortem pungitis.*

§. I

Perfectionem in genere definiunt Philosophi; per consensum plurium a se invicem differentium in uno. Itaque, cum ad perfectionem necessario requiratur conspiratio plurium rem perfectam ingredientium, nihilque sit sine ratione sufficienti: intelligitur hinc, in perfectione semper adesse rationem quandam generalem, seu *regulam*, ad quam collineare debent varia. Si ejusmodi regula determinans unica fuerit, perfectio *simplex* est; si vero consensus plurium ejusmodi perfectionum extiterit partialium, vel plura principia determinantia adsint, perfectio oritur *composita*. Fieri autem potest, quod experientia subinde constat, ut perfectiones partiales, ex quibus nascitur composita, sibi invicem contradicant & repugnent; hæcque repugnantia est, quæ *collisio* vocatur *regularum*. Quamobrem cum contradictoria non sint compossibilia, eorumque coëxistentia compossibilitatem præstruat, unicuique palam est, utramque regularum collidentium (ob princip. con-

A

trad.

2
trad.) simul observari non posse. Si igitur altera obtinenda est, ab altera necessario debet fieri *exceptio*, h. e. altera est negligenda.

§. II.

LEges naturales sunt regulæ, ad quas actiones nostræ liberæ attemperandæ sunt. Pro varietate objectorum, circa quæ actiones humanæ occupantur, quæ aut respiciunt *DEUM*, alios homines, nosmet ipsos, animam nostram, corpus, statum externum, bonumque publicum vel privatum, &c. *L. L. Naturæ eadem*, quamvis non realiter a se invicem differant, ut distinctæ tamen, ex compositione rationis, repræsentari possunt, ac in plures resolvi. Quid? quod sit hæc constans & perpetua harum legum, quæ non sunt, nisi regulæ perfectionum, affectio, ut nunquam sibi invicem contradicant, atque collidantur; sed quam multiplices & multiformes appareant, in eo perpetuo conveniant, ut in gloriam Summi Numinis, & mox felicitatem humani generis dulcissimâ tendant harmonia. Porro licet his finibus, tanquam per rationes ultimas determinentur in quotidiano vitæ humanæ commercio patet tamen, per sæpe casus emergere, in quibus collidere videntur (*) ita ut iisdem simul satisfieri nequeat, quin autem in ejusmodi casibus ab alterutra Lege collidente exceptionem instituere nobis fas sit, imo, ne ab operando utrinque submoveamur, ad officium omnino pertineat ab altera desistere, nemo per (§. I.) dubitare potest. Dixi

(*) Dixi data opera videntur; tam inepte enim de aliqua reali repugnantia atque collisione reprehenduntur LL. NN, quam impium est contradictionem in sanctissimo & sapientissimo earum auctore statuere. Nempe, cum extra omnem dubitationis aleam positum sit, Summum Numen LL. NN. sanctione sua, hunc imprimis finem in oculis habuisse, ut media essent manifestationis majestatis suæ: satius est credere, quod pro sapientia summa etiam easdem ita ordinauerit, invicemque subordinaverit, ut indispensabili nexu finem propositum semper promotum, nunquam autem obstructum irent. Quod autem harum Legum, in earundem praxi & applicatione existant collisiones, id tantum apparenter, & non nisi nostra opinione fit; adscribendumque aut intellectui nostro limitato, quo non perspicere valemus limites unicuique Legi a Legislatore optimo præfixas; aut prævæ nostræ philautiæ, qua partium studio abrepti, pro lubitu Legis universales, plus justo dilatando vel restringendo, perverse interpretamur. Sed dicis: quid ejuscemodi opus est fingere exceptionem, ubi nulla existit collisio? Respondeo, satis esse, quod ob infirmitatem humanam ita nobis appareant, talesque collisionis casus insuperabilem sæpe in praxi morali remoram injiciant, nisi secundum regulas bonæ interpretationis, rectæque rationem, exceptionem admittamus, adhibeamus. non quod legem aliquam negligamus vel contemptui habeamus, sed quod ex mente Legislatoris istius legis vis ad præsentem casum non pertineat. Quæ etiam causa est, cur Philo'sophi regulas excogitarint, secundum quas in

collisionis casibus, sine omni formidine errandi progredi secure possimus, vid. *Pufend.* de O. H. & C. cap. de interpret. §. XIII. & *Wolf.* phil. pract. univ. part. 1. C. II. §. 206. &c.

§. II.

Quemadmodum bonum est, quod nos statumque nostrum perficit; atque malum, vi oppositorum, quod nos nostrumque statum imperfectiorem reddit: sic bonum minus continet perfectionem minorem illâ, quæ est in bono majori, atque in malo minori est imperfectio minor, quam quæ est in malo majori. Hinc ergo nascitur propositio illa axiomatica in moralibus tanti momenti: *Bonum minus est malum comparativum, ratione boni majoris; & malum minus bonum comparativum, ratione mali majoris.*

§. IV.

Quotiescunque ergo ob legum naturalium simul observandarum pugnam sive collisionem exceptio ab alia lege est instituenda, toties, si ducem rectam rationem sequi voluerimus, id agemus, ut maximam majoris boni rationem habeamus, eaque Lex, quæ majus bonum pro objecto habet, vincat illam, quæ minus continet. Cum LL. NN. colliduntur, impossibile est, ut iisdem (§. I.) simul satisfieri possit, adeoque (§. II.) ab alterutra debet fieri exceptio. Verum cum bonum minus, ratione boni majoris, induat naturam mali (§. III.), Deus autem & natura nos inducat ad malum evitandum, majusque semper bonum consecretandum;

con-

consequens est, ut obligemur ad satisfaciendum legi
majus bonum injungenti; & tum lex, cui in exceptione
satisfit, vincere dicitur. Palam ergo est, in collisione
LL. NN. illud, quod majus bonum amplectendum
præcipit præceptum, omnino vincere, eidemque
preferri debere legi, quæ minus bonum continet.

(* (Plures collisionis regulas videas apud moralistas,
Pufend. & Wolf. loc. cit. Maximo quoque adjuncto &
usui in hoc negotio erit finium in rerum natura
consideratio a *Cartesio* tantopere rejecta. Nemo enim,
integer modo rerum æstimator sit, est qui non
secundum ordinem charitatis in diligendo procedit;
Nemo non ordinem atque subordinationem finium
a Deo constitutam, eorundemque universalitatem vel
particularitatem respicit. Non sunt hi fines singuli
ejusdem tenoris, gradus & quantitatis, sed est al-
ter nobilitate præstantior altero, vel vilior, quem-
admodum magis illi fuerint universales vel parti-
culares, & demum ad finem ultimum promovendum
magis vel minus accommodati. atque hinc est,
quod in officiorum collisionibus, nosmet non dubi-
tante expedire, atque de voluntate divina in ex-
ceptione instituenda, certiores quoque esse possimus.
Cum enim ex Theolog. Nat. constet Deum velle
bona pro gradu bonitatis, & quod ex certo genere
optimum fuerit, id ex illo genere illum velle om-
nium maxime; per necessariam inde consequen-
tiam fit, Deum ex finibus maxime velle finem ul-
timum, & post hunc, qui magis magisque scopum
ultimum promovent; atque adeo, ut ea Lex, quæ
finem ultimum pro objecto habet, maxime obser-
vetur

vetur; ceteræ, vero inter se subordinentur, quemadmodum earum fines sese invicem excipiunt.

§. V.

ATque hinc videre est, quis sit locus *patientiae*; quomodo inter virtutes non postremæ caveæ, illa, si quæ alia, modo quæ eandem circumstant, momenta recte sese habeant, sit omnino referenda. Non nego legis naturalis Divinæ præceptum esse, ut homo in statu illo sese conservet, in quo per naturam est constitutus; imo ut per concessas animi corporisque dotes, secundum media huic fini divinitus ostensa, magis magisque hunc statum emendet & perficiat; huncque finem per omnia promotum voluisse optimum conditorem vel exinde liquet, quod Naturæ humanæ indiderit stimulos & instinctus, ita dictos naturales, vi quorum vehementissime feruntur mortales ad conservandum vitam, corporisque membra contra injurias quasvis & pericula externa: probe tamen observandum, quod natura & Deus jubeat amorem ordinatum, qui ex ordine finium cognoscitur. Hic vero est iste finium ordo, ut ultimus sit glorificatio Dei, proximus felicitas humani generis, cui iterum felicitas cujusque hominis privati, multique denique alii fines subordinantur. Adeo ut si præceptum de vitâ conservandâ conferatur cum alia quacunque lege, objecti nobilitate præstantiori, gloriam Divinam puta, & bonum publicum iniungente, nec illi heic & nunc,
nisi

nisi posthabita priore, satisfieri possit, tum quidem (per §. IV.) nosmet ita amemus, ne injurii in Deum & genus humanum fiamus, ordinemque finium & legum invertendo, graviolem vindictam Divinam incurramus; h. e. nosmet ita diligamus oportet, ut, cum Dei, boni publici honestatisque causa postulet, ut dura perpetiamur, exceptionemque a nostra perfectione faciamus, tum neque vitæ pericula, neque mortem, si quæ potiora sunt redimi non possint alia ratione, subire detrectemus. Atque hæc virtus est *injuriarum patientia*, heroicorum progenies a veteribus existimata, quam ideo definimus per *habitum, invicto animo & robore quasvis injurias*, (*) *ob majas bonum consequendum, vel malum declinandum* (**) *perferendi*,

(*) Notum est, vocem *injuriae* passivam apud Moralistas strictius sumi, ad id ut denotet læsionem vel damnum ab aliis, contra jus nostrum perfectum, ex proarcsi & malitia, datum. Verum cum objectum *patientiae* constituamus omnis generis mala, quæ quocumque modo tristitia atque ingrata esse, atque ad imperfectionem tendere videntur; Sic sub notione altera, puta *injuriae*, comprehendimus omnia infortunia, quæ rædium creare, felicitatemque perturbare possunt; idque non absque omni ulu & auctoritate.

(**) Neminem offendat, quod scenæ & hypothési nostræ servientes, id libertatis nobis assumserimus, ut in definiendo quid per *patientiam* velimus intellectum, proprium judicium sequuti simus, adeoque a definitionibus, quæ passim prostant aliorum,

rum, recesserimus. Neque enim adversus Leges bonæ Logicæ, facto eo, erroris quidpiam commissum esse arbitramur. Impossibile enim est concipere patientiam, nisi sub conditione π majoris, ut dicitur, diligibilis & perinde deligibilis. Nam ratio nulla subest, cur quis alias imperfectionem velit, hisque, quibus promovetur illa, assentiatur. Constat enim ipsos neque Mahumedanos aliosve, fatum fatuum statuentes, ita inexorabili suæ necessitati sese committere, quin stimulos suos naturales persæpe sequantur. Quid? quod ipsa perfectior Lex Evangelica, quæ quam naturæ vires assequi possunt, majorem diligendi modum non ignorat, neque patientiam ulterius extendi velit, quam amor, nostri ipsorum intuitu, id permittat. Quamobrem nec ipsum consummatissimum virtutis exemplar *CHRISTUS* injurias semper cæca excepit patientia, sed vel fuga, vel alia ratione sæpe pravis pessimæ gentis molitionibus sese subduxit, atque contra eorum machinationes sese conservavit; donec tandem impletum esset tempus, felicitasque generis humani postularet, ut obsequii & *patientiae* exemplum magnum & memorabile ederet, idemque cruci affixus, dictis non invitis factisque exprimeret.

(***) Ex hac definitione, perinde atque ceteris in medium allatis momentis, quodammodo dispalescit, quam male illi rem agant, qui ex vulgaribus, quod *charitas incipiat a se ipsa, quilibetque sibi proximus*, virtutem *patientiae* tanquam rationi paradoxam, & naturæ animæ contrariam e foro *J. N.* exterminandam volunt. In quo errore etiam *Grotium* constitutum fuisse deprehendimus, qui eo procedit, ut hanc virtutem splen-

splendidissimam Legi Morali ferè ignotam esse existimet. Non nos dicimus *patientiam* quibusvis malis sese ultro offerre, iisque sine discrimine acquiescere. Hoc stultum foret & naturæ repugnans. Sed quatenus hæc ipsa injuriarum perpeffio est genuinum medium majus bonum veramque felicitatem consequendi, eatenus in censum & considerationem officiorum humanorum eandem venire debere urgemus. Innumeri enim dantur casus, ut inferius patebit, in quibus injuriæ passæ levantur, quemadmodum ex adverso propulsatæ tristissimam semper ferè ruinam post se trahere solent. Dantur etiam tempora, dantur circumstantiæ, in quibus secundum illud Horatianum, *dulce est pro patria mori*. Patet igitur per ipsam voluntatis naturam nihil magis hominem decere, quam ut mala æquo animo ferendo, obligationi suæ satisfaciatur, nihilque magis homine indignum, quam more belluino super quasvis offensas irasci, atque ex impatientia in earum vindictam rure.

§. VI.

Hicce præmissis, propius ad institutum, quod prostat, gradum promovebimus, intimiusque, quæ *patientiae* obligationes & jura sint, rimatam appropinquabimus. Ut autem distinctè & ordine procedamus, id agemus, ut, præstructa adæquata injuriarum distinctione, primo *generaliter* dispiciamus, quid per patientiam homini, seu homini, in statu naturali, vel civili, vel in quocunque statu constituto sufferre conveniat, deinde *specialius*, quid ratione diversorum statuum

& relationum, & hinc emergentis diversitatis iurium & obligationum, ab unoquoque postulet honestas, ut patiatur. Mala atque adversa cum nobis contingunt, constat experientia, eadem fieri aut mediante fortuna, aut quod ab aliis hominibus eadem infligantur, vel denique quod ipsimet sponte ex obligatione perpeffiones sustineamus. Adversa, quæ ope fortunæ nobis eveniunt, vocamus *casus merè fortuitos*, quæ ab aliis hominibus nobis inferuntur, cum vel existentia lux rationem habeant in libertate aliorum, vel minus, *priores* nobis dicuntur *Laesiones vel injuriae strictae sic dictae; posteriores*, cum ad proæresin referri nequeant & perinde videri poterint esse non imputabiles, ejusdem naturæ cum casibus fortuitis illas esse dixerimus, quæ in eandem cum ipsis classem proinde etiam referri queant. Quæ denique fata ipsimet ex obligatione subire cogimur, appellantur *tristia*; cum triste omnino sit humano sensui, majus bonum non consequi, nisi aut cum hominis cujusdam vitæ dispendio, vel privatione ejus, quod ad illum pertinet. Quid vero circa unum quodque mali genus agat vel patiatur *virtus*, inter moralia *princeps* nostra, jam videbimus.

§. VII.

Casus fortuitos potius pati, quam de iis irasci, nos jubet sana ratio & Lex patientiæ. Constat per quotidianam experientiam, totum hoc universum, omniaque ac singula, quæ eodem comprehenduntur

tur esse res contingentes; adeoque nec entia necessaria esse, nedum existentiae suae rationem in se ipsis agnoscere. Res autem sic existentes, cum in se ipsis rationem suam non habeant, ut in alio ente habeant, (vi princ. rat. suff.) necessarium omnino est. Hoc ens quia non potest esse aliud, in quo acquiescere possimus, quam *Ens a se*, sc. ipse *DEUS*; consequens est, omnes res extra Deum existentes dependere a Deo ejusque voluntate consequenti atque decreto. Quin, cum fieri possit, ut nexus aliquis partialis, licet in se bonus, ratione totius systematis mundani optimi talis non sit, adeoque negligi ob majus bonum debeat; Hinc non repugnat, a Deo quandoque permitti posse decernique mali physici existentiam. Est fortuna adversa nil nisi nexus causarum incognitarum in nostram imperfectionem tendens. Eadem cum sit res extra Deum existens, quin ejus auctor, vi allatorum, Deus quoque esse possit, & ad fines suos obtinendos eadem jactari sinat homines, cum in optimo rerum nexu frustra nihil fiat, nullum est dubium. Hæc autem cum ita sint; si affligente nos adversâ fortuna, conque-
rendo, murmurando, nostra sorte contenti esse desinamus; patet nosmet hoc ipso efferre nos supra Deum, atque voluntati ejus nostram opponere. Qui quam majestati Divinæ repugnet autus, quamque gravissimam vindictam mereatur, non minorem quam incurrere olim rebellantes versus

coelum gigantes, nemo non videt. Igitur cum *patientia* sit habitus mala ob majus malum evitandum, perferendi; (§. V.) sequitur sanam rationem nosmet obligare ad casuum fortuitorum tolerantiam.

(a) Fuimus in hocce theoremate evolvendo, ob maximum usum continuuqve influxum in praxin moralem, prolixiores. Hanc enim propositionem jam suo tempore, ultro agnoverunt, atqve ad praxin rigidissimam deduxerunt *Stoici*. Sed ex parum limpido fonte. Statuerunt enim *fatum* fatalemqve necessitatem, qua omnia quæ sunt, ita fieri docuerunt, ut contradictorium fuisset aliter fieri; Hincqve sapientis veri characterem esse credebant fato suo sese accommodare, eaqve quæ inciderent, æquo animo ferre.

Optandum foret, vulgus hominum hodie seniores sibi de fortuna ideas formaret, quam communiter fieri solet; Tot reprehendenda impatientiae monstra tum non darentur certe, neqve oculis nostris obversarentur. Quoties enim cunqve non illud accidit, ut cum alicui contingat, aut morte eripi parentes ejus, liberos, conjuges atqve amicos, aut negotia suscepta iis male cedant, tantum luctui & desperationi sese dedant, ut vitam sibi ante diem eripiant, vel certe in summam sese miseriam dejiciant. Cui nefando vitio antiquissimis temporibus, inter multas alias gentes, obnoxii fuerunt etiam majores nostri, qui, nescio quo furore capti, ob minima infortunia ex montium cacuminibus sese præcipientes dederunt, mortemqve ipsis sibi accelerarunt. Vid. Rolf. & Goth. historiam notasqve ad eandem *Verelianas* pag. 15. seq. Duplici, ne

ne dicam multiplici ratione istiusmodi homines in Deum ejusque majestatem peccare quis non videt? Primo enim absolutum & despoticum sibi arrogant dominium in vitam suam, atque jus ad eam perdendam vel custodiendam indifferens, cum tamen hoc Deo soli ob illimitatum totius universi imperium comperat, vitamque ab optimo Datore eum in finem unice acceperint, ut ea uterentur in Nominis ejus gloriam, generisque humani commodum. Deinde Deo denegant gloriam, quæ ipsi ob totius universi gubernationem, providamque omnium creaturarum curam, venit. Non enim agnoscunt bonitatem ejus summam, quæ nunquam vult creaturarum suarum imperfectionem, sed pro receptivitate earum, ipsis confert bona; potius versus regimen absolutum illius rebelles sunt censendi in eo, quod sapientiæ ejus regulas præscribere non erubescunt. Cum tamen in media malorum inflictione etiam benignissimus sit Deus, sapientiæque suæ summa utatur non nisi in perfectionem hominis. Quoties enim non illud fieret, (domesticam cujusque experientiam testor) ut tempore sequenti imperfectior esset homo, si tempore præcedenti bonis quibusdam ex animi sententia fructus fuisset? Quoties non tempore sequenti deprehendimus, quod in majus malum incidissemus, si in minus antea incidere nobis non contigisset? Et nonne sic Deus, majus bonum dando, magis benignus est, quam si minus donet? prætereaque cum ea plerumque sit hominum indoles, ut ex diuturna rerum secundarum usurpatione eorum animi corrumpantur, partiumque suarum obliviscantur. Nonne præstat, ro-

go, bonis quibusdam physicis privari nosmet, immo malis infligi, ut ad virtutem ducamur, inq; ea maneamus, quam in omnium rerum externarum affluentiam in vitia quavis delabi, futuramque sic miseriam augere? Melius itaque rebus suis consulunt, qui Deo sortem suam submitunt, certissime persuasi, Eum, qui tempestates adversas nosmet subire voluit, longe rectius dignoscere, quod intuitu nostri sit optimum. Et hi erunt, qui denum intime experientur, uberimos *patientiae* fructus sua dulcedine, multis parasangis transactorum amaritudinem superaturos; quales post multarum adversitatum & vexationum tolerantiam sese degustasse dicit illustr. *Thomasius* in sua ad *cautel. Jurispr.* praefatione gravissimam.

§. VIII.

Injuriae ab infantibus, furiosis & mente captis inflictae, potius commiserationem, quam vindictam merentur. Est quidem Lex Nat. inviolabilis, quod suum cuique tribuamus oporteat. Novimus quoque ex doctrina juris N., quod qui hanc legem violaverit, & nos perturbaverit in eo, quod ad nos pertinet, nobis laesis nasci jus malis externis utendi contra laedentem. Sed observandum: Naturam hoc jus mala malis rependendi, non eum in finem largitam fuisse, ut laedenti unice sit male, sed ut medium evadat laedentem eo adigendi, ut expletionem officiorum ab iplo, intuitu nostri impetremus. Jam igitur si contingat infantem vel furiosum infligere nobis quoddam malum, tum quidem ita est, ut pro laesione illud, quatenus nostri

nostri violationem involuit, reputari possit, adeoque contra jus nostrum agat. Sed tantum abest, ut ideo juris cogentis exercitium nobis competat, quin potius, in illum modum, jus summum in summam injuriam evaderet. In quem enim finem, mala applicarem? Dicis, ut damnum datum, qui infert, aut reparer. Sed hoc frustra quæris. Aut, ut emendetur, & cautionem securitatis in posterum præstet. Ast tum quidem te æque stultum præbes, ac ipse ratione carens. Sunt enim ratione destituti, (vi defin.) in eo mentis statu, ut omni deliberationis & electionis exercitio careant, adeoque nec regulas, ad quas actiones suas componere debeant, observare, nec de moralitate actionis a se suscipiendæ judicium ferre valeant. Sequitur igitur, si malis mala in his casibus rependeremus, tum nosmet, aut prorsus sine ratione sufficienti, aut animo virulento, vindictæque cupido alienam moliri coërcitionem; quod posterius cum heic obtineret, & amori aliorum adversetur, adeoque J. N. e diametro repugnet, per *patientiae* legem patet nihil durius esse, aut a quoquam inhumanius fieri posse, quam si injurias mente destitutis imputare, easque vindictam accedere præsumferit.

Observandum tamen est circa hoc punctum, non repugnare *patientiae*, nostri rerumque nostrarum defensionem contra ejusmodi furiosos, & rationis usu destitutos; atque antequam illatum sit malum, modis legi-

legitimis declinandi illud. Si tamen propulsari non possit, nisi cum hominis internecone, vel membri illius mutilatione, tum svalet liberalitas, ut antequam eo procedamus, rerum nostrarum quendam patiamur jacturam; praesertim cum ad sanio-rem mentem restitutus furiosus, obligatus sit ad damni reparationem. Atque id quidem de rerum & bonorum nostrorum defensione. Sed alia est ratio, si vita nostra sit in discrimine, tum quidem existimamus licere legem sequi conservationis.

Hinc demum patet, quam affectuum suorum servi illi sint etiam, qui quoties vel levissimum damnum a rebus inanimatis & brutis patiantur, toties magnopere indignantur, atque in vindictam feruntur; perinde ac si haec entia libera essent, actionesque eorum ipsis imputari possent.

§. IX.

ACcedimus ad secundi ordinis *injurias*, puta *proprie* sic dictas. Etenim licet per ipsam conditionem humanam, jam variis, imo infinitis prorsus premamur calamitatibus. Eo tamen saepius procedit valetia mortalium, ut non solum non immensam hanc naturalium calamitatum molem, ad quam nati sunt, sublevent, verum eo injustitiae etiam eunt non pauci, ut contra omne jus Divinum & humanum, immensum malorum cumulum adjiciant. *Sed tantum abest, ut dicamus eorundem propulsationem absolute & simpliciter repugnare patientiae; quin potius, re generaliter & sine circumstantiis considerata, statuimus nosmet obligari ex lege conser-*

conservationis, ad quosvis malos insultus averruncandos.

Constat enim ex moralibus, ut & (§. V.) nosmet obligari Lege Divina Naturali ad quærendam perfectionem nostram, statusque nostri; atque adeo, cum omnis perfectionis, quæ in sphaera hæcæ terrestri homini contingere potest, basis ac fundamentum sit vita, ad conservandam eandem omniaque, quæ ejus ambitu continentur, vel præcipue ad officium pertinere. Homines igitur, Lege Divina obligantur ad sese conservandos, tanquam ad quendam actionum suarum finem. Verum finis non potest obtineri sine mediis. obligatio igitur ad finem, etiam dat jus ad media. Consequens igitur sine omni dubio est, quod si alii sanguinis & originis nostræ confortes, natura æquales puta, contra charitatis socialitatisque jura nos aggrediantur, mortemque intentent, nobis tum constare ius ad immeritam vim repellendam, eaque omnia agendi, sine quibus finis a Deo intentus obtineri, & obligationi naturali satisfieri nequit. Alias, enim frustranea & inefficax esset Lex Divina.

(*) Non est quod objiciat quisquam violentam hanc vitæ defensionem adversari amoris erga alios, quo obligamur ad perfectionem aliorum promovendam; & perinde cum regulis patientiæ pugnare, cujus symbolum & genuinus character est, *abstinere & sustinere*. Scilicet est res in vado posita. Novimus enim ex moralibus officia erga alios derivari ex

C

officiis

officiis erga nosmet ipsos, amoremque ordinatum incipere a se ipso, vel quod idem est, nosmet ideo obligari ad amandos alios, eosque perficiendos, in quantum per infirmitatem atque indigentiam naturalem, sine aliorum adminiculo perfectionem nostri ipsorum obtinere non possumus. Si igitur collidantur officia erga nosmet ipsos cum officiis erga alios, tum quin vincant priora, cæteris paribus, nullum remanere potest dubium.

Sic quoque per ipsam definitionem patientiæ falsitas apophtegmatis memorati illius se non obscure prodit, quod tempore & occasione omni, in omni casu quoque *abstinere & suscinere* debeamus. Neque enim hoc obtinet aut valet, nisi inde excellens magis bonum emergat. Instituta vero comparatione inter in vasum innocentem & in vasum noxium, cujus, quæso, vita & perfectio tanquam majus bonum est considerandum? ane illius, qui injuste sanctissimas Numinis Naturæque leges pessundans, communem hostem nominis humani & Divini sese præbet, & de quo nulla, vel certe exigua spes est, quod ad meliorem frugem perventurus sit? vel illius, qui nemini nocet, officiaque unicuique debita pro virili suo observat. Sane ob bonum commune totius societatis humanæ concedendum est jus inculpatae tutelæ; alias enim in immensum auferetur licentia percussorum, & mox bellum omnium contra omnes enasceretur. Egregie ergo & ad rem nostram apposite Grotius. *Si tollamus, ait, jus capitalium suppliciorum, & armis nos tuendi adversus latrones & prædones, maximam inde secutura erit scelerum licentia, & quasi diluvium malorum.* J. B. & P. L. l. c. II. § VII. Nec

Nec magis valebunt illi, qui distinctionem faciunt inter L. N. permissivas & præceptivas, existimantes defensionem legibus solummodo permissivis approbati, eamque ceu nudam quendam facultatem concipiendam esse, nullam autem ad eandem dari obligationem. Præterquam enim, quod falso adstruatur ejuscemodi dari leges permissivas, vi obligatoria prorsus destitutas, est namque L. N. norma sufficienter determinans actiones nostras morales in nostram perfectionem vel imperfectionem tendentes. Jam vero nullæ dantur actiones nostræ indifferentes: sed ratione consecratorum, vel sunt bonæ, vel malæ. Sequitur igitur ratione Legis Naturalis nullam esse actionem in medio relictam; sed vel prohibita est vel præcepta, quatenus vel bona fuerit, vel minus. Tamen, si vel maxime concederemus ejuscemodi existere leges permissivas, certe hac stante hypothese, nil quicquam adversi inde metuendum. Nam si quæ unquam est Lex præceptiva, utique hæc de nostra defensione talis erit. Quodcunque enim sumamus principium J. N., vel illud ita dictum, *pium naturale*, vel *commoditatis* fundamentum, immediate inde fluet præceptio de nostra tutela. Ponamus hanc obligationem susque deque haberi, quid inde sequatur, nemo non e longinqvo quoque videre potest. Aliter quisquis senserit, non magis finem illum primum gloriam Dei, quam secundarium nostri perfectionem obtinebit.

§. X.

Hinc igitur patet, quam male illi juri suo consultum eunt, qui omnem operam scrupulose in id conferunt,

ut ex S. oraculis violentam defensionem infringant, eamque homini Christiano indignam & illicitam comprobent. Per §. IX. constat vindictam odio & iracundia carentem, atque ob conservationem susceptam non esse J. N. contrariam. Hoc si verum, ut est verissimum, quin etiam L. positivæ Divinæ conveniat, quis dubitare possit? agnoscit enim L. N. eundem Deum, quem ipsa positiva Lex, auctorem, radicesque suas habet fundatas in ipsa essentia Divina, ut cum hac plane necessaria sit, eademque immutabilis. Esset igitur contradictionis Deus arguendus, si eandem mutare vellet. Quam impossibile autem, ut Ens perfectissimum contradictoria velit, & quæ ex immutabili sua sanctitate profluunt mutare possit, tam absurdum est etiam, statuere velle Deum quicquam contrariis Legibus suis naturalibus præcepisse.

(*) Essent quidem oracula ista sacra, quæ ex S. pandectis in contrarium passim proferri solent, jam examinanda. Sed cum horum locorum disquisitio, neque nostri instituti sit, nec ingenii, labore isto superfedemus, atque remittimus lectorem ad commentationes summorum virorum, *Lutheri*, &c. qui otium nobis hæc in re fecerunt. Id dicimus, quod, adhibita opera licet, non solum non impugnent sententiam nostram hæc loca; sed etiam vim nostræ propositioni concilient. Unicum solum adducamus, dictum, 1 Joh. 3. 1. ubi animam jubemur ponere pro fratre. Ibi sive pericula & graviora quæcunque in aliorum gratiam subire nobis injungatur, ut Grotio pla-

placet, siue temporalis vitæ profusionem pro fratris æterna salute non detractare jubeamur, seu ut eundem a damnatione æterna eripiamus, mens sit Apostoli: in neutro casu nobis repugnabit Textus sententia illius, ut infra videbimus. scilicet, si in eo statu, ea relatione constitutus fuerit alter, ut nullo suo periculo, & quod magis est, publico bono mori possit, quin ingentis animi mortis consilium capere possit, non nego; alias præceptum ægre locum habere potest, cum nullibi reperiat præceptum, ut diligamus magis, quam nosmet ipsos, proximum, licet juxta nos id fieri debere præcipiat Lex ipsa Divina. Qui ad Christi exemplum provocant, qui mortem pro nobis passus est, cujusque facta, strictissimarum legum instar, apud Christianum valere debent: pio quidem consilio hi pulcerrima urgent. ast qui adtenderit ad liberrimam Christi potentiam vitæ amittendæ, & iterum recipiendæ, ad opus redemptionis illius, ejusque pro capitali noxa nostra vadium, videbit frivolum esse exemplum Christi in omnibus vitæ normam sibi proponere. In quem igitur optime quadrare censendum est *πολυβρύδην* illud: *Duo cum faciunt idem, non est idem.* cum *αυσιψύχων* humanam, ut Christi innocentiam & virtutem æquet, ne fanatico quidem somnio & fastidio assequi quisquam possit.

§. XI.

Pertinet ad hunc locum, ut sub incudem revocemus Grotii de *patientia* sententiam. *Fallit autem falliturque non leviter vir summus, eruditio-*

nis civilis aliae Pater & instaurator, cum in Juris belli & pacis opere suo asserit Christum esse majoris patientiae Magistrum, Eum a Christianis in N. F. exactiorem patientiam exigere, ac in V. F. a populo suo eam voluerit Deus. Sapit Grotii paradoxologia ista non obscure Socinianismum, id quod cuivis, qui de Socini erroribus, quidquam noverit, non incognitum esse potest. Et licet in hac hypothese aliis atque aliis locis Grotius sibi sit dissimilis, nec semper idem doceat, in eo tamen ubique constans est, quod statuatur salvatorem leges antiquas, h. e. legem moralem altius elevarit, legique Sinaiticæ, quasi quoddam complementum perfectionis addidisse. Atque ex hoc capite est, quod de *patientia* existimet, eandem ad novum & perfectius illud, ut vocat, Evangelicum jus omnino pertinere, illam inquam juris speciem, quæ majorem sanctimoniam præcipiat, atque innocentiam, quam Lex moralis, perfectiorem, id est, numeris omnibus absolutam exigat. Sed corruente fundamento, corruet quoque ipsum in id nitens assertum. Docent enim in scholis suis Theologi omnes ferre, firmisque argumentis evincunt, nullam ne minimam quidem novitatem quoad essentialia Doctrinæ vel legi superinduxisse Filium Dei; licet non inviti largiantur quoad accidentalialia, abrogationem, puta, pietatis ceremonialis, clariora multa substituisse & redintegrasse; præsertim cum in N. Fœdere exhibeantur in ipso corpore, quæ in V. T. non

non nisi per typos & umbras prænotata fuere. Et si quid video, fuisset ejuscemodi nova legislatio absque omni ratione sufficienti etiam. Nam quicquid virtutis vel vitii, honesti vel turpitudinis fingi aut esse potest, illud ad decalogum omne legemque moralem referri potest. Quid? quod ipse Christus contradictorius sibi fuisset, cum ipse tot præstantissimis elogiis perfectionem legis moralis celebrarit, adeo ut anathema omnem judicaverit, qui huic legi, perfectissimo sanctitatis Divinæ exemplari quicquam addere vel detrudere sustineret.

Quod vero attinet ipsa argumenta, quibus probare nititur officia hominis circa patientiam injuriarum in majori gradu & latitudine præcipi Christianis quam Hebræis, præcipuum opinioni suæ robur & fulcrum petere videtur ex Matth. V. 39. ubi, suo de injuriis perferendis, præcepto, Salvator legem *Talionis* vetustam correxit, vel sublatum ivit. Hoc verum, quod ad regulam istam, observamus: manifestum quidem esse Servatorem hocce suum præceptum opponere isti legi. Ast quo consilio? Constat ex Exod. XIII. legem talionis fuisse forensalem seu civilem in justa illa, exacta & rigida Dei politia, optimo consilio fundatam; nec minus ex historia Biblica apparet Pharisæos, in maximum morum detrimentum, confudisse illam cum lege morali, eamque tanquam morum regulam in scholis suis venditasse. Christus igitur distinguit

guit inter legem civilem & moralem, docetque hanc esse veram morum jurisque N. regulam, ut habeamus animum a vindictæ cupidine alienum, licet ob malitiam, in populo refractario acquisitionis suæ coërcendam, ne quid de ceteris rationibus politicis dicam, jus vindictæ idem Deus obtinere voluerit. Commendat Deus vitæ innocentiam & patientiam, sed ita, ut non omnem vindictam statim e medio sublaturum ire voluerit. Liqueat enim ex Lutheri aliorumque interpretationibus, quemadmodum idem infra ostenturi sumus, vindictam injuriarum illatarum, salvo hoc Christi mandato, committi posse magistratui; a quo exerceri, absque omni personæ odio, & potest & debet ob salutis publicæ curam illi injunctam; dummodo judicialis ista persecutio non fiat turbido mentis affectu quodam, quo non exigua pars hominum, ad modum ferarum, de eo saltem solliciti esse solent, quomodo mordentem remordeant, & nocentibus, mutux retributionis rigore, vicissim noceant. Hisce ad animum non obiter vocatis, facile apparet majora in N. T. non esse motiva, ratione sc. exempli Christi, ad patientiam exercendam, licet id largiatur Beckmannus in sua paraphrasi operis Grotiani. Tum enim haberet, quod vellet Grotius; cum crescentibus, cessantibus & existentibus novis motivis, crescat, cesset & progignatur nova quoque obligatio.

§. XII.

Sed redeamus iterum ad institutum nostrum. Quemadmodum propositiones IX. & X. generaliter conceptæ in specialibus limitationem, ut infra videbimus, quandoque patiuntur; sic quoque jus hoc nosmet tuendi, ratione diversorum statuum, Natural. nimirum & Civilis, variat. *In statu ergo Naturali, ubi sui juris est homo, licet invaso, salva patientia, propriis viribus obligare, h. e. adigere & eo redigere lædentem, ne sibi noceat; atque si damnum jam sit illatum, ejusdem reparationem exigere.* Status naturalis est illa hominum conditio, qua in dirigendis suis actionibus independentes ab aliorum arbitrio sunt. In hoc ergo statu homines sunt sui juris, nec ullius, præterquam Dei O. M. imperio obnoxii; & per consequens æqualium nulli actionum suarum rationem reddere tenentur, sed cuique licet suum jus connatum persequi, propriumque sequi in actionibus judicium, ad voluntatem tamen Divinam & rectam rationem relatum. Jam vero si quis alterum lædat in hoc statu, tum, cum nulla sit ratio neque obligatio innocenti læso ut injurias quaslibet devoret, damnumque perpetiatur, sed potius & lege positiva & naturali (§. §. IX. X.) obligatus sit ad sui conservationem, ceu ad finem creationis suæ, remanet ipsi quoque jus competere ad media huic fini convenientia adhibenda; hæc vero cum alia non esse possint, quam quæ molestiam & tædium in lædente excitare queunt, quæ-

que dicuntur *mala*: iterum constat in vaso jus esse malis, ceu machinis, in vasorem eo adigendi, ut a damno inferendo modo desistat, modo etiam datum reparat. Atque hoc quidem, vi allatorum, per proprias vires & secundum proprium judicium

§. XIII.

Aest in statu Civili, ubi haec naturalis libertas restricta est, jusque illud vindicativum competit Principi ex pacto, crimen esset laese majestatis, summumque impatientiae signum, injurias vindicare velle. Cum homines ob intolerabiles prorsus status naturalis incommoditates in statum civilem transierunt: insimul in Principem imperium summum transtulerunt, h. e. illi potestatem concesserunt, ut pro arbitrio, suas, puta civium, actiones determinaret, omnes ab invasione injusta & violentia tutos praestaret, refractariosque puniendo in officio contineret. Est igitur hoc jus vindicativum ex juribus Principis majestaticis, & competit ipsi ex pacto; atque adeo ex jure perfecto ad eum ita pertinet, ut omnes alii ab exercitio & communiione hujus juris merito excludantur. Consequens itaque est, quod, quisquis exercitium hujus juris sibi arrogare praesumat, causae controversae suae arbitrium ipse sibi sumat, & de adversario vindictam suoapte nunc expetat: is ipse Principis majestatem violet. Suam adversus imperium Divinum impatientiam eundem palam prodere & ostentui dare quisque videt.

igitur

(*) Igitur injurias, si reparari possint, in statu civili pati, quam earum reparationem proprio consilio exigere, atque ad earum vindictam procedere, satius est. Sed aliam prorsus esse rationem existimamus, si ita in præcipiti sint res nostræ, repentinaque vis ita ab alio intentetur, ut in fuga neque, neque magistratus ope salutis præsidium sperari possit; quin, cum expectatione auxilii magistratus, irreparabile damnum prope imminet, v. g. vitæ privatio, membri mutilatio, &c. tum quidem in media civitate obtinent jura status naturalis, adeo ut (§ XII.) licitum sit invasorem propriis propellere viribus, imo interficere, nisi aliter salutem nostram consuli queat. Nam cum homines in imperium consenserunt civile, fecerunt id sub hypothese majoris securitatis. Recte igitur præsumitur, eos hunc casum excepisse, ubi magistratus ope, supremum in humanis bonum illud obtineri non possit, vel sua melius ipsi jura in suam salutem explicare possint. Ne de eo quid dicam, quod præstet, Principem, cui curæ cordique omnino plus esse debet unius innocentis salus, quam mille latronum, pati, ut de jure suo nonnihil detraxatur, quam cum majestatis suæ gloria, tolerare pestem, & conjunctum cum eadem bonorum civium & perinde reipublicæ exitium.

§. XIV.

Non tamen repugnat patientiæ, coram magistratu litigare, illiusque vindictæ injurias committere. Nam licet per pactum (§ XIII.) exercitium juris vindicativi in Principem transtulerunt cives; non tamen inde hocce factò quicquam continetur, quo ipsum

ius suum conuatum, reparationem damni, securitatemque futuri postulandi, generi in uniuersum (§ IX.) competens, amiserunt. Patet igitur licitam esse provocationem iudicialem, qua, tanquam medio coadigatur lædens, ut satisfactionem damni præstet, pœnaque in sui aliorumque emendationem, plectatur.

(*) Sane non solum aditus ad iudicem licitus est, sed sapius etiam in ciuitate illicitum; imo iniustum injurias condonare malle, quam magistratui earum vindictam relinquere. In eum namque finem constituta sunt ciuitates & pœnæ civiles, ne facile injuriis semet inuicem afficerent mortales. Interest igitur reipublicæ, ut injuriæ in aliorum maleuolorum terrorem, publice vindicentur. Hinc ergo est, quod licet vel maxime partes conueniant de injuriis inuicem illatis impune perferendis, legibus tamen patriæ nostræ civilibus interdictum sit, *causas criminales*, ut vocantur, impune dimittere.

§. XV.

Studium vindictæ e diametro patientiæ regulis contrariatur. Vindicta est actio, qua non tam sui defensio intenditur, quam potius voluptas ex passione dolorifica aliena. Obligamur ex L. N. ad amandos alios, & quidem amore, quo nosmet ipsos prosequi solemus; id quod tum maxime fit, si ex felicitate alterius, eandem voluptatem ac a propria, & per consequens eundem dolorem ab infelicitate alterius, quæ a propria, percipimus. Sed qui vindictæ studet, is voluptatem ex infelicitate caprat, adeoque odio (vi def. odii.) aduersus alterum flagrat;

grat. Quod cum legi naturali e diametro repugnet, sequitur etiam vindictæ studium patientiæ esse inimicum.

(*) Hinc facile liquet quam turpiter illi agant, qui cum injurias acceperint, nec quicquam adversus eos efficere valeant, qui eas intulerunt, tum tanquam rabidæ tigres, in innocentes eorum liberos, propinquos & amicos, imo post mortem in eorum funera sæviunt; Phalaridis in modum Danici illius *CHRISTIERNII*, qui *ST. STURE* pro regem mortuum, infamiæ suæ, dum in vivis esset hostem, post positum regnum Sveogothicum crudelissime tractavit, conjugem & propinquos non uno genere mortis prostravit, aut certe destinavit.

Denique ex propositione præsentis cum præcedenti collatâ, constat etiam, quam impatientes sint & affectuum suorum turpissimi servi, qui ob levissimas, imo frivolas sæpe offensiones invicem semet ad duella, singularesque concertationes provocant. E duellis, ceu feminibus, bella olim invaluisse, & sub larva gemina ista ambitionem & æmulationem, gloriæ primum, mox virtutis nomen induisse, nemo ignorat. Sed quæ perperam assumpta nomina, quum conjuncta sint cum crimine utriusque læsæ majestatis, (§. XIV.) necessaria alterius partis internecione, aut saltem læsione, non possunt non spuria, supposititia, atque societati humanæ apprime noxia censerî. Unde Reges recentioris ævi, eorumque salubritatem consilii jure meritoque deveneramur, quod majorum vacordiam & proterviam istam legibus civilibus severissime interdixerint, & morum barbariem eandem in barathrum infamiæ iterum detrusum iverint.

§. XVI.

Sic quoque patientiæ est inimicum procedere ad necem, mediæque adhibere duriora, cum lenioribus haberi possit defensio. Nam si ponamus defendenti duo suppetere remedia, quorum alterum mitius, alterum durius; utraqve sufficientia ad imminens periculum propullandum, securitatemque in posterum præstandum. In illo articulo, priori, si posterius præferret, idemque adhiberet in allevamentum mali sui, quis non videt, illum id agere imprimis, ut læviat? Prodit non obscure semet animus vindictæ cupidus, idemque infamiæ ex servitute, qua indignior concipi non potest aliqua, quam ex virtute, nominis appetentior; quod quam patientiæ repugnet institutum, ex parag. præced. patet.

Efficit infirmitas humana, ut, cum ex improvise graviori cuique periculo implicamur, plerumque in eum mentis statum, metu aliisque affectibus correpti, dilabamur, ut eodem impetu omni rationis usu prope defraudemur. Si in illo casu contingat defensorem extra limites defensionis egredi, nemo non consentiet una mecum, funesta illa conlectaria, ex duriori remedio aggressori subnata, non defensori, sed aggressori esse imputanda.

§. XVII.

Injurias leviores potius condonat, quam vindicat patientia. Læsiones leviores vocamus eas, quibus id, quod alterius est, parum violatur. Ita qui-

quidem est, ut in relatione ad J. Naturale *co-*
gens, nemo magis obligatus sit ad perferendas
 injurias leviores, a sociis suis, quam majoris mo-
 menti damna. hoc tamen non obstat, quin, re
 introrsum considerata, & ad patientiæ regulas exacta,
 obligemur ad jus nostrum quandoq; remittendum.
 Est enim patientiæ habitus, ob majus malum
 evitandum, adversa perferendi. Jam vero, si quis
 circa injurias leviores jus suum persequi vellet;
 quis non videt graviorum incommodorum hinc
 enascentium phalangem mox objici. Sane non
 absimilis erit, in fabulis *carvo* talis stultitia ho-
 minis, (a) qui cum levem quendam punctum
 volucris parvulæ, puta muscæ, vindicare vellet,
 gravem sibi ipsi alapam inflixit, irrisionemque
 muscæ, mortis pericula evolutæ mox incurrit. Ex
 injuriis enim levissimis in illum modum vindica-
 tis, facillime fieri potest, ut tanquam crudelis a-
 liorum odium in se excitet, qui suum sequuti
 degenerem animi statum forte non intermittent,
 ansa semet commodum præbente, eodem, quo i-
 pse, jure adversus ipsum retributionis uti. Et
 in statu Civili, ubi causa judici committenda,
 quæ non onera cum actione forensi connexa
 sunt? ubi etiam facile judicis reprehensionem,
 tanquam amoris & juris interni immemor, in-
 currere potest. Sequitur ergo nosmet per pa-
 tientiam obligari ad injurias leviores perferendas
 potius quam vindicandas.

(a) *Phæd. Fab. L. V. F. II.*

§. XVIII.

Porro, si injuriarum, etiam graviorum propulsatio majorem laedenti incommoditatem inferat, quam defendenti afferre possit non vindicatae, magnanimae virtutis erit, patientia earundem quoque defungi. Scilicet ad sunt in praesenti casu duo mala, majus & minus, quorum alterutrum ad existentiam deducendum est. quum vero malum minus, (§. III.) sit bonum comparativum ratione mali majoris, patientiaque sit habitus mala ob majus malum declinandum, perferendi, patet non e longinquo, quae species mali ex illo gemino malorum genere praeferenda, quae, praeter aliis, incommoda per patientiam exantlare conveniens sit.

Videtur hoc repugnare paragraphes 8:va asserto, ubi diximus officia erga nosmet ipsos, in collisione cum officiis erga alios, praerogativam habere. At observandum. Possunt in homine concipi multae perfectiones, ratione nimirum vitae, animae & corporis; illae, quae iterum in humiliores alias, certe simpliciores resolvi queunt. Haec omnes non ejusdem sunt necessitatis & bonitatis, sed inter se subordinantur. Jam si collidantur perfectiones aequales in nobis & aliis, atque aequalia adsint utrique parti mala & pericula, tum quidem ita est, ut officia erga nosmet ipsos, in collisione vincant officia aliis debita. e. g. si periculum vitae ab alio nobis immineat, atque damnum vitae aequipollens, ut pudicitiae violenta correptio, intentetur, tum quidem quidvis ad propulsandum damnum experiri licet; Sicuti & semper

per observari possint etiam officia erga nosmet ipsos, si remediis proportionatis, vel æquali malo, aut minori retorqueri possit damnum inferendum, seu illarum. Sed alia est ratio, si de inæqualibus malis sermo fuerit, perfectionesque inæquales invasoris & invasi collidantur, e. g. rerum in invaso fluxarum & externarum, itemque vitæ perfectionum in invasore, tum utiqve valent, quæ de finibus rerum, earumque subordinatione, indeque resultante earundem moralitate dicta sunt, (in not. §. IV.) Obligamur enim L. N. ad aliorum, etiam malorum & inimicorum amorem, adeo quidem, ut hic amor juxta legem positivam Divinam, ævipollere debeat amori nostri ipsorum. Effet igitur huic amori & finibus rerum contrarium, imo inhumanum, si quis levem quamcunque læsionem, aut reparandam nullo negotio bonorum jacturam, imprimis si pro certo sciat invasorem ulterius non progressurum, vellet cum cæde ipsius effugere. Atque hinc est, quod rationi non repugnet, ut existimat Grotius, etiam animam ponere pro fratre secundum dictum 1. Joh 3.

§. XIX.

Sic demum devolvimur ad tertii generis mala, ita dicta *tristia*, quæ licet à nemine nobis directe infliguntur, ipsimet tamen eadem ob majorem, quæ inde speratur, socialitatis perfectionem, subire & perpeti modo, modo declinare obligamur. Si igitur quis ita ad incitas redactus fuerit, ut nulla alia suppetat vitæ consulendi ratio, quam ut arripiat bona aliorum; existimans patientiam non eo usque esse exigent.

exigendam, ut potius mortem appetat, quam rō alienum violet. Quisque videt in præsentī casu duas iterum L. L. Naturales invicem collidi. Aut enim illa lex migranda, quæ nostrī conservationem urget, aut illa negligenda, quæ suum cuique tribuere obligamur. Cum vero in comparatione legum, ea, quæ majus malum prohibet, nobilitate præstet illi, quæ minus, atque per (§. IV.) in collisione duarum legum obligemur ad instituendam exceptionem a lege minus bonum iungente; quin in casu necessitatis omnino *conservationis legi* satisfacere teneamur cum ablatione bonorum alterius, in casu dato mihi omnino, non perinde ipsi necessariorum: nullum de facultate agendi remanet dubium. Quod autem abreptio bonorum alterius hoc casu sit minus malum, res adeo clara est, ut operosa non indigeat demonstratione. Finis enim rerum & bonorum divinitus nobis concessorum est salus hominum; quem scopum cum dominii & proprietatis rerum institutio intendat, nisi dicere velimus in fraudem socialitatis esse eadem introducta, quid ex præmissis istis concludendum veniat, non e longinquo apparet. Ut taceamus, præsupposita conditione illa, proprie neque furtum committi. Non enim id agitur, ut lex Divina susque deque habeatur, nec ut alteri desit: sed mutuo accipit quasi, ut cum commodum fuerit iterum restituat, Quid? quod bona recuperari, damna reparari, vita autem

35

tem semel amissa nunquam restitui aut recipi potest.

Sunt qui hanc veritatem ex solâ necessitate ejusque natura deducunt, eidemque, qua tali, eam vim ac favorem competere ajunt, ut omnibus in incolumitatis discrimen conjectis potestas sit concessa leges sine discrimine omnes transgredi, quodvisque peccatum & flagitium committere, ut lex solum de vitæ tutela conservetur. Sed misere hi falluntur; vi enim eorum, quæ de collisione legum initio dissertationis attulimus, patet, favorem necessitatis nunquam obtinere, nisi illa Lex, quæ vitæ conservationem exigit, deprehendatur, objecti nobilitate, alteri cum hac pugnanti præstare. Est enim in favore necessitatis, vi definitionis, collisio legum naturalium, adeoque secundum § IV. fieri debet exceptio. Sequitur igitur, quod si hæc de vitæ conservatione collidatur cum præstantiori lege, tum evanescere omnem ejus vim, atque adeo favorem etiam necessitatis.

Quemadmodum jus & obligatio sunt correlata, sic ex propositione hac & præcedente tanquam corollarium quoddam deduci potest: alterum obligari ad perferendum æquo animo bonorum suorum ablationem, ut eo liberet alium quendam a vitæ periculo. Potest tamen postmodum damni reparationem querere; licet in ejusmodi casibus ab utraque parte pulcherrimum sit liberalitatis, non parsimonie certamen. Difficilioris dijudicationis est questio: utrum licita sit, cum necesse tertii interpositi, defensio? circumstantiæ hanc rem infinite variant, adeoque

E 2

que

que ex iis dependet, quid ratione allatorum sit
dijudicandum.

§. XX.

Nulla autem incolumitatis humanæ necessitas tam præ-
ceps est, ut contra officia erga DEUM O. M. valeat, *cujus nominis gloriæ, cum cedere nostra debeat, remanet,*
quod si quæ incidant, quæ contemptum & abnegationem
Numinis involvant, ad avertendum illa, gravissimorum
tormentorum perpeffione quoque obligati sumus. Constat ex
Metaphysicis, Deum creatione hujus universi inten-
diffe tuam gloriam; huncque finem, quatenus re-
lationem habet ad ipsum, ceu BONUM absolute
summum, esse omnium possibilitium præstantissi-
mum, adeoque quod eum omnium maxime velit
Deus. Neque minus ex Theolog Nat. patet, to-
tum hoc universum, omniaque, quæ eo continen-
tur, subesse Dei imperio & dominio illimitato,
vi cujus homines non possunt ipsimet disponere
de suis actionibus, sed ratione dependentiæ deter-
minare eas debent ad voluntatem Divinam. Quum
vero Deus, per ostensa modo, finem manifestatio-
nis realitatum suarum ante omnia velit, sequitur
quoque, quod hunc finem tanquam ultimum &
maximum in oculis habeat, & ante omnia quærere
hominem oporteat; adeo ut si vel maxime hoc
non obtineri possit, nisi cum utilitatis & perfectio-
nis privatæ dispendio, imo totius generis humani
instantanea ruina & interitu, nulli tamen (§. IV. &
not.) exceptioni locus sit admittendus.

Pon-

(*) Pondus huic obligationi addet intimior confideratio perfectionis nostræ. Perfectio enim humana atque gloria Divina tam arcto nexu coherent, ut neutra ab altera separari possit. Adeo ut si alterutram quæras, simul & alteram quæsisse, necesse sit omnino. Si igitur ob Dei gloriam quisquam mortem patiatur, tantum abest, ut pro destructivâ haberi possit illa passio, aut imperfectio dici, ut patiens idem potius supremam perfectionem attingisse sit dicendus; cum qui in Domino obdormiunt, perfectionis gradum, quo major non datur aliquis, attingant; & quæ ita comparata fuerit mors, longe præstat vitæ, cum Dei offensione (utpote origine omnis imperfectionis nostræ,) servatæ. Sunt inseparabiles ab essentia Divina realitates, *bonitas & justitia*, vi quarum perfectionum non potest Deus actiones nostras liberas linquere pro earum indole, irremuneratas, aut impunitas. Hoc probe expenderunt in prima ecclesia sancti martyres, qui gloriæ sibi duxerunt, (ut in eorum immortalæ laudem loquuntur ævi illius martyrologia,) exquisitissima, pro fide evangelica tormentorum genera pati, imo truculentissimam mortem experiri potius, quam a veritate cœli fidei ejusque aperta confessione discedere. Existimat quidem *Hobbesius* in suo *Leviath.* Cap. XLII. de pot. eccles. hanc eorum pertinaciam & invictum animi robur illicitum atque injustum fuisse, quatenus contrariaretur mandato principum. Ast eo minus dicendi sunt crimen læsæ majestatis commisisse, quo certius constat, nunquam tale jus majestaticum concipi posse, quo principi potestas sit sese supra Deum efferendi, ejusque legi sanctissimæ contraria præcipiendi. Custos enim ac
mini-

minister legis est princeps, non dominus. Potius ergo contra summam majestatem Divinam peccassent, si apostasiam fecissent, magisque obtemperassent principi, imbecillo & misero homini, quam Regi regum & Domino dominorum. Atque hinc est, quod Christianis illis militibus *JULIANI Apostatae* meritissima constet laus, de quibus in hunc modum Augustinus: *JULIANUS exstitit infidelis Imperator; nonne exstitit Apostata infidelis? Idololatrae milites Christiani servierunt Imperatori infideli. Ubi veniebatur ad causam Christi, non agnoscebant nisi illum qui in caelis erat. Quando volebat, ut idola colerent, ut iburificarent, praeponebant illi verum Deum, Quando a. dicebat, producite aciem, ite contra illam gentem, statim obtemperabant. Distinguebant Dominum aeternum a domino temporali; & tamen subditi erant propter Dominum aeternam, etiam domino temporali.*

§. XXI.

Praeclarissimum quoque est facinus, cum patriae salus bonumque publicum id requirat, vitam & bona profunderi. Habet hæc obligatio tam extra, quam intra societatem civilem locum. Est enim inter totum genus humanum societas quædam, universalis atque naturalis conjunctio. Scilicet habent omnes homines id commune & tanquam bonum quoddam publicum, (ut gloriam Divinam, aliorum commoda, felicitatemque communem invicem promoveant,) sibi præfixum; ad quem utrumque finem omnes eorum actiones tendere debent atque conatus. Potest igitur, & debet totum humanum genus considerari tanquam persona quædam moralis,

lis, atque singuli homines velut ejus partes. Quamobrem, cum totum sit majus sua parte, per se patet, totam personam perfectionemque totalem pluris æstimandam esse, quam quandam ejus partem perfectionemque partialem; adeoque, quod in collisione perfectionis totius & partis, quisque per (§. IV) & *patientiae* regulas, obligetur ad exceptionem instituendam a perfectione partiali & bono privato; & consequenter ad profusionem faciendam bonorum, imo vitæ quoque, ut salus humani generis facta atque tecta maneat.

Adhuc fortior hæc obligatio in statu civili incumbit, quippe in quo socii ad eandem regulam sancte servandam pacto sese obstrinxerunt. Discesserunt a societate universali; & in particularem seu civilem coierunt morales. Quamquam autem pacto eodem, omnium in individuo felicitatem olim intenderint, & hodie intendant, tamen *bonum publicum* tanquam supremam actionum suarum legem mutuo consensu constituerunt. Sequitur igitur, socios in civitate vi pacti obligari ad præponendam utilitatem publicam privatæ, iure perfecto, adeoque, quod cogi possint etiam inviti ad satisfaciendum officio.

(*) Hinc patet, quam nil magnanimitatis, nedum heroicæ virtutis reperiat in eorum factis, qui, cum periclitetur patria, multorumque millium hominum salus, iis redimendis sese subducunt, & a vitæ bonorumque jactura omni penitus abhorrent. In quo nostrum seculum a majorum sanctitate immensè quantum

tum degenerasse videtur. Neque enim nostrum est, qui nesciat quisquam, cum publicæ rei utilissimæ promulgantur leges, privatæ cujuslibet commoditati & luxuriæ non vellicantur, quam misere plebeji ingenii civium animi illico indignari vulgo soleant. Quam quæso! acerbam vitam suam esse clamitant? quantæ injustitiæ non leges accusant? Quam grave ducunt etiam cum minimo fortunarum dispendio suarum, publicæ salutis subvenire? cum tamen existimet Cicero: *nihil esse, quod cuiquam majori fructui gloriaeque esse possit, nec quicquam, ex omnibus rebus humanis esse praeclarior & praestantius, quam de republica bene mereri.* Et Lactantius: *Abominandi sunt omnes, qui propriam tantum utilitatem captant, contemtis ceteris tanquam sibi solis nati, non item innumeris alii, patri, matri, liberis, humano generi.* L. II. C. XXXII.

§. XXII.

Breviter sic expositis generalioribus, quibus homini, qua tali, per patientiam defungi liceat, ad specialiora descendamus. Et quidem primo dispiciamus, quid ratione Principis sustinere & a quibus non injuste abstinere queant subditi. Existimamus ergo quemque Principis sui salutem non solum optare debere, verum etiam revera eandem quaerere; adeo ut si in vitae periculo constitutus ille fuerit: ut inde eripiat, subditum obligatum esse etiam ad vitam exponendam, si Principis incolumitas aliter salva non esse possit. Obligatur quisque vi (§. XXI) perfecte ad profundendam vitam pro patriæ salute. Ast tam arte connexa sunt Princeps & Respublica, ut separari non possint utrorumque commoda.

Nec

Nec quicquam in alterutrum redundare potest mali, quod non alter sentiat, eumque gravet. Sequitur igitur, si pulcrum est pro patria mori, idem etiam valere debere de Principe.

(*) Existimaverim neminem esse, qui dubitare possit de veritate minoris propositionis in presenti syllogismo, quod sc. reipublicæ salus in principis incolunitate vertatur. Quis enim est rerum gestarum tam ignarus, qui nesciat cruentissima bella sæpe ob successionem, in imperiis, gesta fuisse, funestissimasque mutationes, & gentium subactiones inde exstitisse, quod aut nullus, aut in incerto fuerit legitimus solii regii successor. Sane sicut navis, quæ sine gubernatore inter cælum tonantem & irruentes undique procellas, in vastissimo mari hinc atque illinc jactatur, extremam ruinam expectat: ita civitati capite orbata, unde reliquis membris omnis vis atque robur, nonnisi mera spes salutis superest, ratione aliorum principum insana libidine regnandi correptorum; qui dato signo ad diripienda ea, quæ illorum non sunt, quasi ad prædam illico concurrere solent. Quis enim est, qui inter ista ambigua & suspecta, prudentia quâ oportet, virtuteque libertatem defendat? Et licet vel maxime res feliciter geri contra arma externa possent, tamen non ideo omnis tranquillitas obtenta est. Quoties enim non accidit, ut inter magnates & ipsos cives orti sint dissensus & lites de hoc vel illo subjecto ad regiam dignitatem evehendo; unde iterum accensa sunt sapissime interna & civilia bella cum præsentissimo reipublicæ periculo conjuncta. Quisque videt hæc o-

omnium temporum experientia atque historia esse conformia. Patet igitur propositionis veritas.

§. XXIII.

Nec obligatio haec vim amittit, licet vel maxime quemquam civium injuste invadat Princeps, mortemque ipsi intenet, in quo casu necem potius patiatur invasus, quam Majestatis sanctitatem violet, regicidiique crimine reus fiat. Ad hanc veritatem rite dijudicandam e re est, ut attendamus ad originem rerumpublicarum. Concipiunt Philosophi ad constituendam civitatem duo, si non semper explicita, tamen tacita pacta: pactum sc. *Unionis*, quo cives a societate universali in particularem coeuntes publicam salutem promovendam tanquam supremam actionum suarum legem (§ XXI.) constituerunt, & *subjectionis*, quo statum independentiae cum subjectionis & dependentiae, iidem mutant; atque in personam quandam physicam vel moralem transtulerunt potestatem pro lubitu determinandi actiones suas, cui ex adverso personae, puta Principis, illa adnasci censenda est obligatio, ut oporteat eum promovere omnium ac singulorum felicitatem, praecipue vero illud, quod omnem in se charitatem complectitur, omnium salutem, utpote *bonum publicum*. Nititur ergo potestas principum, & obligatio subditorum erga principem, pacto. Jam quidem ea est pacti natura, ut cessantibus conditionibus, quibus superstructum est pactum, cesset quoque ipsum pactum ejusque vis,

vis. Quamobrem si aliquem injuste invadat princeps, videtur ille quidem pactum a sua parte violasse, imo eo ipso etiam principem esse desinere; quo casu sequi velle videtur, quod adversus eum liceat innocenti, quod in quemlibet privatum hominem pro non illicito haberi solet. Sed observamus, quod licet Princeps unius vel alterius privati felicitati officiat, non tamen ideo totum pactum, sed exigua & exili parte sua solum violasse dicendus sit, si cæteroquin rei communis studiosus fuerit, publicamque salutem, in quo præcipue ejus obligatio pactumque consistit, pro virili quærere non intermittat. Et licet vel maxime concedamus, totum pactum inter civem invatum & Principem esse irritum, tamen non ideo hinc inferri potest, sanguinolentam defensionem, contra personam, quam ille gerit, licitam esse. Obstat enim pactum illud unionis, & obligatio, qua quisque civis tenetur erga civitatem; vi cujus obstrictus est ad mortem potius oppetendam (§. XXII.), quam ut principis personam violet, in quo integro & incolumi omnis reipublicæ sita est felicitas.

(*) Nemini, qui vel primoribus labiis scientiam moralem degustaverit, potest esse ignotum, quam hæc quæstio inter eruditos omni tempore substituerit *potum Eridos*, quantaque discrepantia inter auctores reperitur; adeo ut nemo fere in omnibus sit alteri similis, Alii enim ex diverso Principis animo

& proposito diversa statuunt. Alii iterum ex diversa regiminis forma, imperiorumque vario ortu propositionem aut affirmant aut negant. Hercules esset labor omnes afferre auctorum sententias, eorumque lites dirimere. Verbo saltem, aliàs sine fine dicenda comprehenderemus. Cum in omni civitate detur publica salus, Principisque & reipublicæ commoda arctissime connexa sint, sed ita tamen, ut singulorum salus civium Principi & reipublicæ subordinetur, sequi illud omnino velle videtur, quod sicut privata salus nunquam reipublicæ, ita neque Principis antiquior esse debeat, & per consequens personam ejus semper esse debere sanctam & inviolabilem. Hinc non satis laudari potest familiare pietatis exemplum, quod, summo reipublicæ loco natus *NICOLAUS STURE*, nobis suis civibus saluberrimum reliquit. Idem cum innocens a suspicace & meticuloso Principe *ERICO XIV.* graviter sauciatus esset pugione, adeo non iram aut indignationem versus regem concepit, ut tolerantia incredibili pugionem e pectore potius extraxerit, osculoque tactum Regi reddiderit; pietatis in principem imobilis suæ, pariterque innocentiae documento maximo.

§. XXIV.

Difficilior est quæstio, quid adversus *tyrannum*, *patientiae* conveniens sit censendum. Vocabulum tyranni olim in bonam partem sumtum, apud hodiernos philosophos summæ impietatis significationem habet, duplicemque subit considerationem; Dicitur enim tyrannus *titulo* vel *exercitio talis*. *Tyrannus titulo* audit, qui summam potestatem

tem illicite & injuste sine illorum, quorum interest, auctoritate in aliquem populum affectat & arripit. Tyrannus exercitio, qui quidem legitime Imperans factus, bonum publicum negligit & evertit, omniaque in civitate in impotentissimam dominationem adornat. *Non obligata est civitas ad perferendum Tyrannum titulo talem, sed potest eundem expellere, libertatemque cum excidio illius defendere.* Conatur enim tyrannus titulo quisque agere contra jus perfectum populi, quem subjugare vult, adeoque lædere; quin, si civitatem sub potestatem suam redegit, eo ipso perfecte magis læsisse, causamque belli justificam dedisse censendus est. Cum igitur (§. IX.) ex lege naturæ obligemur ad conservandos nos ipsos, nullaque sit ratio populo læto, cur invaloris vim & injustitiam toleret; sequitur, quod idem liceat in eum, ac in hostem quemvis professum; adeoque, quod a quovis obvio, si aliter defendi non possit jus nostrum (§. cit.) aboleri queat.

§. XXV.

Quin neque ratio suppetit, quin idem de tyranno exercitio tali, ob easdem rationes, statuere liceat. Obligatur princeps vi pacti (§. XXIII.) ad quærendam publicam salutem. Qui pactum violat, alterum compaciscentem perfecte lædit. Tyrannus exercitio (per def.) fœdus cum civitate percussum contemnit, universamque rempublicam pesundat, adeoque civitatem perfecte lædit. Quamobrem,

obrem, si iterum atque iterum monitus, aliisque remediis lenioribus adhibitis, ad meliorem frugem redire nolit, sequitur, quod in illo casu neque civitati potestas (§. IX.) resistendi, jugum excutiendi, atque oblata occasione in statum libertatis pristinae sese restituendi, derogari queat; praesertim cum non oblit pactum illud unionis (§. XXIII.) neque forte periculum sublit, ut sublato illo, in majus damnum (§. XXII.) respublica incurrar. Vindicatae versus *SCHACK NADIRUM*, titulo & exercitio tyrannum, libertatis patriae, nuperimum exemplum Persarum, oculis omnium altum magis infixum haeret, quam ut pluribus ad adstruendum jus civitatis hoc ipsum, insistere opus sit.

(*) Sed caveat sibi quisque privatus, ne ex proprio ausu & temeritate tyrannicidium committat. id quisquis ausus fuerit, aequè peccasse dicendus est, atque ille, qui suoapte nutu & instinctu publicam perturbare tranquillitatem nil pensi habuerit. Alia est ratio, si ab universo populo declaratus fuerit hostis & invalor communis, tum heroicum facinus suscipit, quisquis dissolvens rempublicam grande nefas sublatum iverit. Confugiunt quidam, qui tyrannicidium injustum probare student, ad sacram & augustam Majestatis originem a Deo repetendam, dicuntque sic jura excelsa Divina a nobis violatum iri. Sed perperam hoc. Fatendum quidem est ingenue, majestatem, qua splendent civitatum rectores a Deo omnis ordinis & salutaris instituti causa primam esse derivandam:

Sed

Sed quæ non impedit, quo minus proxime ordo imperantium, ortus & generationis suæ specialis intuitu, a civibus, intercedente pacto, dependeat. In quem enim finem obsecro! voluit Deus & natura ut a statu naturali recederent imperiumque civile agnoscerent mortales? Numne ideo, ut incommoda status Nat. cumulerentur, vel ut majoris felicitatis participes fieremus? Credere fas est sane, Deum o. m., qui semper & ubique providentissimam humani generis curam agit, etiam hac in re felicitatem hominum reverà intendisse, ipsumque ideo hoc jus in tyrannos nobis concessisse, ne facile imperio abuterentur, atque a fine majestatis suoque officio discederent Principes. Validissimum argumentum, contra omnes objectiones, pro nobis est exemplum regis arctico orbe maximi *GUSTAVI I.* qui a DEO missus communis Svionum sospitator, invicta virtute sua, prudentiaque *CHRISTIANUM II.* sædo cognomine *tyrannum*, eundemque regni Sviogothici impotentem dominatorem solio regni deturbavit, favam ejus tyrannidem abrogavit, suoque tandem imperio, quasi de cælo, Svionibus *libertatem* retulit, quæ, sub exteris regibus, una cum *ASTRÆA* dea, visa cælo recepta, certe terram & gentem nostram penitus destituisse credebatur. Quis vero non laudet optimum maximi Principes facinus, ad quod patrandum, non eundem impulit aliqua imperandi libido, nec majestatis contemptus, sed ipsissima justitia, populariumque oppressorum extrema calamitas & miseria? Quis factum tanquam refractarium & divinæ voluntati inimicum culpet, quod ipsum Numen

men tantos successus, tot clarissimas victorias largiendo, probavit?

Unum adhuc monebimus. Maxime circa hanc propositionem adhibenda est cautio, ne pro tyrannide omnem imperii rigorem atque severitatem accipiamus, inque majestatem sic quidem peccantes, temere graviolem in nosmet vindictam divinam provocemus. Res admodum ardua est iudicium ferre de iustitia & actionibus principum, quod nec quisquam, nisi arcanorum regni maxime gnarus, recte agere potest. Sunt enim haud raro reipublicae circumstantiae tam arcto atque angusto loco positae, ut nisi iure suo eminente utatur Princeps, publica non ulla salus obtineri possit. In collisione verò utilitatis publicae & privatae, annon iuste adhibet hoc jus, negligitque bonum cuiusdam privati, cum simul & semel utrumque bonum obtinere nequit? Sed hoc iure non accurate librato, quis nescit habitos fuisse multos Principes iniuste tyrannos, qui minime tales fuere? Hujus tragicæ veritatis vivum exemplum iterum est *GUSTAVUS I.* qui cum libertatem restituisset, & ad eandem confirmandam pristino suo loco, pacis turbatorum manifestis aliis poenas irrogaret, alios, qui opes regni uncis manibus ad se pertraxissent, ad præstandum, quo patria gravabatur, æs alienum adigeret (ne quid de ceteris salutaribus institutis illius memorem) pro hisce in imperio fortiter & præclare gestis, ab aliis atque aliis, & quidem præcipue hierarchicæ factionis primipilis non aliam mercedem retulit, quam ut elogium tyrannidis ipsi affingeretur. Magnifica versus tyrannos veterum effata eo magni nomi-

nominis viros, ævo illo, impulisse, ut in necem regis maximi conspirarent, res est notissima.

§. XXVI.

EXposita sic *patientia* subditorum, jam videntum, quid publicis personis & imperantibus, siquidem diversorum diversa est ratio, per patientiam liceat. *Apprime igitur decet Principem, & dignus est certè omnibus imperare, qui sibi ita dominatur, ut læsus in summa potestate injurias pati potius, quam easdem vindicare velit.* Etenim principum actiones non tam metiendæ sunt ex proprio & privato commodo, quam potius determinandæ ad bonum publicum, ad quod promovendum illi primario constituti sunt. Hoc ex principiis politicis constat, omniumque temporum historia comprobatur, nihil magis reipublicæ prodesse, quam cum suos principes amore & benevolentia prosequantur subditi. Debet igitur Princeps parare sibi subditorum amorem. Hoc autem fieri nullo modo potest, vi legis *appetitus*, (qua nihil appetimus nisi sub ratione boni) quo minus id agat Princeps, ut ipse amet, maximeque ostendat se perfectionem civium velle, voluptatemque ex eorum felicitate percipere; ut recte canit poëta: *Si vis amari, ama.* Verum enim verò hic animi affectus tum in aprico ponitur, si quodam modo læsus, lenis sit atque clemens, & potius jus suum remittat, quam majestatis suæ splendorem cum cujusdam civis excidio vel dolore tueatur; vel, si ita fuerint circumstantiæ comparatæ, ut crimen

læsæ majestatis, sine publicæ rei intermissione & detrimento condonari non possit; si delictum gravis puniendum erit: ostendat oportet non sine quadam molestia, certe animo abs ultionis libidine remoto, semet puniendi jus suum exercere; solatioque sic quidem sublevet dolorem condemnati. Sic tandem delinquens pœnæ horrorem ratione vincet, omnis populus clementiam Principis laudabit, ejusque mansuetudini ferocissimus quisque victas manus dabit. Obligatur igitur Princeps ad *injuriarum patientiam*.

(*) Et sane in eo vertitur privatum Principis commodum. Sic enim *Nepos* in suo *Dione*: *nullum imperium tutum, nisi benevolentiam munitum*. Hoc munimentum inexpugnabile omnino, hoc præsidium magis invictum facit Principem adversus armorum omnium tam internorum quam externorum violentiam, quam infidum ac lubricum omne, quicquid in speciem obsequii a civibus, intestino versus principem odio flagrantibus, præstatur. Et certe, qui ad summum jus omnia exigit, crudelis audit, & quodam modo injustus; habeturque pro eo, qui non tam bono publico studet, quam vindictæ, propriisque affectibus. quod sane multos a dignitate regia in extremam miseriam præcipitavit. Est enim eò usque corrupta humana natura, ut quos oderunt, eosdem periisse etiam expectant homines.

§ XXVII.

*S*ed licet in suis privatis injuriis exorabilis sit Princeps, non tamen obligatur ad patiendum, quod cives invicem

91

sememet injuriis afficiant. Sed probe, juxta officium ipse delegatum prospiciat, ut lex: de suo cuique tribuendo, inter cives jugiter observetur, eumque in finem utatur jure suo majestatico punitivo, pœnas malignis infligat, ubicunque contra justitiam vel honestatem egerint. Etenim obligatus est princeps perfecte ad promovendum bonum commune, & consequenter ad removendum impedimenta, quæ securitati & felicitati publicæ officiant. At delicta & injuriæ (vi defin. del.) sunt actiones, quibus tranquillitas & salus publica turbatur. Neque enim læso animus est facile ad agendum pacem cum lædente, nisi restitutionem prius invenerit. Si ergo Princeps veniam concederet delinquentibus, idem esset, ac si potestatem daret rempublicam turbandi. hoc autem cum sit contra officium ejus, palam est, eum obligari ad videndum, ut delicta coercerentur, prospiciendumque ne facile cives delinquant, injuriisque invicem affligant. Sed cum obligatio civilis, inter alia, sit connexio malorum arbitrariorum, puta pœnarum, cum malis civium actionibus, iterum patet ipsum jus habere ad rependendum mala malis, pœnarumque inflictionem.

(*) Neque enim minus Principem amabilem atque venerabilem reddet justitia, quam clementia. Quid enim est aliud justitia, quam sapientiæ & bonitatis temperamentum quoddam; quam clementiam non injuria quis insigniverit? Quis est finis pœnarum? nonne tendit ad defendendos bonos, eorumque felicitatem

tatem conservandam? Et quid est benignitas atque clementia, nisi studium alios perficiendi? Ergo neque ipsi delinquentes de aliqua injuria poenarum acerbiorum conqveri possunt, ubi de indole poenarum ipsis innotuerit, earumque connexionione cum gravi noxa, in qua poenae hae atrociores sint fundatae; & consequenter, quod nec patrantibus, evitatu impossibiles sint censendae. Quid? quod nec clementis sit semper indulgere omnibus omnia, sed segnis & ignavi, quem indivulsi velut comites sequuntur odium & contemptus. Egregie ergo Atheniensis quidam, qui audiens praedizari plurimum *Agidis Spartani* clementiam, interrogavit: *quomodo bonus esset, qui non repelleret malos?* Quantam porro reverentiam sibi acquirat justitia, id indicat Nepos, cum de Miltiade narrat, eum *Chersonesi*, post praeclare res gestas, fuisse dignitate regia, quamvis careret nomine, neque hoc magis imperio, quam justitia consecutus.

§. XXVIII.

EO jam deventum est, ut ex proposito themate prope nil restet, nisi ut agamus de *patientia* ministrorum ecclesiae. *Quemadmodum igitur hi ratione muneris praecipue expositi sunt malis, subjectumque patientiae constituunt; sic nec desunt rationes quibus specialiter tenentur illi ad exactiorem, prae aliis, patientiam exercendam.* Duo haec propositio continet probanda. De priorē, quod scilicet per munus suum malis sint expositi, ministri ecclesiae; hoc nemo facile inficias ibit. In eo enim consistit ratio muneris & vocationis eorum, ut doceant ecclesiam doctrinam Christianam, scholam pietatis eidem aperiant & de-

demum adducant ad vitæ morumque integritatem. Sunt in societate ecclesiastica, probi & improbi, hæretici, aliique maligni. Pertinet igitur ad sacerdotem officium objurgatorium & correctorium, vi cujus admonendi sunt mali & publice privatimque objurgandi, prout circumstantiæ finisque emendationis postulaverint. Unde multa sine ambage intelligi potest, quam imbecillitatis & pravitatis humanæ vitio, ministro ecclesiæ facillimum sit in hominum odia, contumelias aliaque ærumnarum genera incidere. (*)

Posterius membrum, quod sc. ecclesiæ minister teneatur ad exactiorem præ aliis *patientiam* exercendam, iterum ex fine muneris, qui tanquam norma consideranda est actionum ministro ecclesiæ, cognoscitur. Est enim munus eorum imbuere ecclesiam suam doctrina legis & evangelii, ad pietatem, morumque emendationem (memb. 1.). Cum hoc munus ambiunt sacerdotes, insimul pacto, ad minimum tacito, sese obstringunt, eodem officio ita fungi, ut quantum per infirmitatem humanam possibile sit, nihil intermittant, quod ad finem muneris obtinendum facere possit; nam qui vult antecedens, etiam consequens velle censendus est. Ex principiis autem psychologicis cum ratio facile in promptu adsit, cur ideæ distinctæ & vividæ ad permovendum, singularemque sermoni vim conciliandam magis sint efficaces; quin & illud certum sit peræque, quod ideæ eadem il-

læ

læ tum communicari cum aliis optime possint, si, qui docet, veritatum instillandarum intima experientia convictus, probet ipse suo exemplo, fieri posse, quæ præcipiuntur: (**) hinc est, quod, si doctrina ecclesiæ ministri abhorreat a vita ipsius, si doceat vitæ sanctitatem & innocentiam, ipse autem injuriis & rapinis incumbat, affectuumque sit servus, non possint non auditores, ex præjudicio auctoritatis ad eum imitandum rapi, seque ad ejus exemplum componere. Quæ enim sensibus nostris accommodata sunt, ea, quam quæ in altum magis elevata sunt, facilius arripimus. Et quis nostrum est, quælo, qui non noverit, quanta reverentia ab ecclesia honorentur sacrorum antistites, quantaque auctoritate, præsertim apud simpliciores valeant. Unde non possunt non existimare, qui ad hanc familiam pertinent, omne honestum esse, vitamque suam apprime ornare, quicquid a doctoribus in luce & omnium quasi oculis actum fuerit, (***) . Ex hilce autem ad calculum non oscitanter vocatis patere arbitror, ecclesiæ ministros speciali obligatione, præ aliis, alligari ad omnem ex vero virtutem, adeoque patientiam in omni vitæ parte sua exercendam.

(*) Apprime hoc revelationi convenit, ubi tanquam præmia recte factorum, quævis acerbissima tormenta ministris ecclesiæ denunciantur; imo vaticinium Salvatoris jam dudum expletum est, quo prædicebat tempora futura, quibus gratum Deo semet facturos multi

multi existimabunt, qui ministros ecclesiæ interimant. Possunt hæc quidem videri aliis, nostris temporibus non convenite, insigniaque sacerdotum esse magis: ostium, dignitatem, opes, copias, gratiam & favorem hominum; sunt qui sibi imaginantur Chiliastrarum mille annorum Christi regnum hodie obtinere, & in horto deliciarum agere sacri ordinis homines. Debentur, non nego, grates Deo, quod ea jam sit ecclesiæ hodiernæ felicitas, eaque Principum indulgentia, ut sub eorum tutela veritatem cœlestem sine timore, quorum inter sit, dicere & prædicare possint. Sed ponamus, opus esse hodiedum antiqua illa ecclesiæ disciplina, e re esse, ut castigentur publice vel privatim improborum scelera, excutiantur seculi mores: In illo articulo, quisquis officio suo non frigide sed seriò satisfecisse censeri velit, re ipsa experietur eandem semper manere boni sacerdotis conditionem, halcyoniaque, quam quæ olim fuere, hodie non facile eorum quæquam sibi polliceri posse.

(*) Quæ etiam causa est, quod apud veteres Philosophos nemo ad docendum aptus iudicabatur, nisi ea, quæ alios docere debuit, in semet ipso expertus, factis ostendere posset, quod verbis exprimere non valeret.

(***) Unde sic Augustinus: *Nemo in ecclesia nocet amplius, quam qui perverse agens, nomen vel ordinem habet sanctitatis & sacerdotis. namque hunc redarguere nullus præsumit, & in exemplo culpa vehementer extenditur, quando pro reverentia ordinis peccator honoratur. Et Nazianzenus! Qui bene docet & male vivit, quod una manu aedificat, altera destruit.*

§. XXIX.

S igitur *is non instructus sit verbi minister, quæ ad statum externum pertinent, b. e. si opibus, divitiis, atq; dignitate non splendeat, tum existimet hoc a se non esse alienum, potiusq; vitam in paupertate degat, quam multa cura res terrestres quærat.* Impedimentum *opes sunt, quod in se continet rationem, cur finis existentiam consequi non possit. Licet bona externa per se non constituent impedimentum quoddam, cur officio suo rite defungi non possint ministri ecclesiæ, testatur tamen experientia, quod per accidens, ratione scilicet infirmitatis humanæ, rerum terrestrium copiâ ad vanitatem ducti sint ecclesiæ ministri, remoramque ad eo maximam iniecerint iisdem divitiæ. (*) Præsertim autem fini muneris contradicit, si multa cura & avaritia quis quærat res externas; quod quisque videbit, qui negotiorum ecclesiasticorum molem & varietatem, viriumque humanarum ad polypragmosynen, imbecillitatem & insufficientiam rite perpenderit. Cum autem obligatus sit minister ecclesiæ ad promovendum finem muneris (§. XXVIII.) quantum possibile est; patet eum obstrictum esse ad removendum impedimenta a scopo divertentia, adeoque ad patiendam potius paupertatem, quam opibus seculi colligendis admodum multum intentum esse.*

(*) Qui monumenta ecclesiastica consulere, eaque diligentius pervestigare velit, illi sane non obscure patebit, quam anceps & lubrica sit per res humanas via,

via, quamque funestæ vicissitudines ecclesiæ inde acceleratæ sint, quod intempestiva rerum externarum cura laborare cœperint *sacerdotes*. Cum res terrenas alto contemnerent supercilio, stipendiisque & contributionibus voluntariis, non debitis, alerentur fidelium; dum nihil præter ecclesiam curarunt, & omnem suam operam in ministerium rite obeundum posuerunt: tandiu in media quoque gentilium Principum tyrannide, acerbissimisque persecutionibus, florentissimus fuit ecclesiæ status. Sed cum divina gratia eo deducta fuit res Christianorum, ut furor ac rabies tyrannorum conquiesceret; unâ cum principum indulgentia, eomode magis ecclesiæ consulere; & demum opibus atque dignitate auferentur verbi Divini ministri; verbo: cum summi imperantes statim, eandemque satis liberalem decimarum & ceterorum proventuum ecclesiæ quantitatem parochianis solvendam imponerent: tum verò cura ecclesiæ sensim intermitti, & in licentiam, quæ postmodum invaluit, res degenerare cœpit. In locum provehendæ pietatis, studium vanitatis, luxus & fastus usque adeo eorum animos occupabat, ut pristinum in morem modumque; a promiscua multitudine piis internosci moribus, impendio pauci laborarint. Pompæ, vitæque publicæ & privatæ splendor in oculis erat; denumque eo impudentiæ perventum fuit, ut non solum inter semet de primatu litigare, verum etiam cum ipsis principibus gentium de potestate summa contendere, nil pensi habuerint. Quæ hinc ecclesiæ enata sit malorum seges, dici vix potest. Habuit in ecclesia eundem effectum, ac alias in vita communi solet

xus & fastus; ut scilicet ruinam acceleraverint. Cum in eo venteretur cura eorum, ut haberent unde superbiam suam sustentarent, quæ non adumbrata pietatis solertia primum, mox manifesta impietas prorupit? Quæ non dogmata lucrosæ pietati inter-ventia excogitabant, eademque absurdissima ecclesiæ identidem obtrudebant? sed quorum mentione temporum & malorum superledere malo, quam eorum tractatione minus opportuna, castos seculi nostri mores exulcerare.

§. XXX.

Sic quoque pulcherrimum est videre, verbi divini ministrum injuriis quibusvis affectum, affectuum suorum dominum, eundemque in condonando facilem esse. Non multa hoc opus habet demonstratione. quisque enim ex fine ministerii videt e re esse quam maximè, ut, qui aliis pietatem commendat, is idem vitæ innocentiam ministerium suum ornet, animoque reconciliabili suo inimicos in pudorem injiciat.

(*) Non tamen eo exigendam putamus *patientiam* injuriarum in ministris ecclesiæ, ut ipsis plane omnia denegemus jura, quæ eis tanquam hominibus competunt. Vidimus in anterioribus, legem conservationis non repugnare patientiæ; quæ ob generalitatem æque pertinet ad ecclesiæ ministros, ac alios homines. Requirit interdum finis muneris (quo non custos solum doctrinæ est, verum etiam morum & virtutum) cum non ordinariâ & leniori viâ, persuadendo scilicet, & motiva ex pietate & felicitate propria desunta, suggerendo, proficere valeat,
ut

ut competenti alio modo emendationem delinquentis
 quærat, protrahatque eum ad iudicium civile, u-
 bi durities & malitiæ pertinacia illius, valide &
 cum effectu magis coerceri possit. Antequam vero
 eo procedat, multoties ignoscat, emendationemque
 expectet, & quam luculentissime ostendat animum à
 vindictæ cupidine alienum. Potest ecclesiæ minister
 identidem etiam parochianos, ob debitam mercedem
 malitiose negatam, ad iudicium vocare, si id non
 turpis lucri causa egerit, sed ut iniustitiæ convin-
 ceatur idem, & iudicis mediante correctione, emendetur;
 Verum nisi anguste nimis habitet sua cum familia, sa-
 tius erit quoddam damnum pati, quam actione fo-
 rensi apud gregem suum locum dare suspicioni de
 quadam in avaritiam pronitate animi, quâ quidem,
 fini muneris sacri nil magis adversari, manifestum
 est.

§. XXXI.

HÆC de officio ministri verbi Divini circa
 privatas injurias. *Si autem ecclesiæ contingant ma-
 la, h. e. si in ecclesia exsurgant hæretici & hostes veri-
 tatis cælestis, tum quidem non decet sacerdotem hos to-
 lerare, vel metu molestiarum, ex eorum oppugnatione me-
 tuendarum, tergum vertere. Infracta tolerantia potius o-
 mnes hostium insultus excipiat, rectoque quodam Zelo, cum
 moderatione affectuum conjuncto, iis sese opponat, eos convin-
 cat, veritatemque defendat, & quam potest, accuratissime
 tueatur. Hæreticus est, qui a fundamento doctrinæ
 ab universa ecclesia receptæ, dogmate perverſo
 & manifesto pertinaciter dissentit. (*)* Ponamus uni-

cuique esse integrum a doctrina communi discedere, certas opiniones & hæreses sibi fingere, easdemque disseminare; quis non videt, inde religionem, ad quam omnes obligamur, in discrimen adduci & demum ecclesiam ipsam collabi sensim atque evanescere? Ex ipsa igitur societatis natura sequitur, ecclesiam non obligatam esse ad tolerandum id genus hæreticos. Quamobrem cum id munus ab ecclesia delegatum sit ecclesiæ ministro, ut sit custos doctrinæ ecclesiasticæ, eademque sincerè imbuat illius membra; sequitur, quod nisi jure suo elenchtico rite utatur, mediisque per hoc jus licitis, docendo, puta, disputando & convincendo doctrinam ecclesiasticam incorruptam custodire nitatur, morali æstimatione non melior hæretico ipse sit censendus.

Porro cum ecclesia societas sit æqualis, eum in finem inita, ut secundum veram doctrinam genuinamque Deum colendi rationem, glorificetur Numen; per (§ XX.) patet cur doctrinam ad pietatem, sine qua nec ipsa ecclesia consistere potest, in tuto & in salvo collocare debeat minister verbi Divini, & tempestive providere ne hæreticis succumbat.

Denique, ut acerbitate & cavillatione careat omnis cum hæreticis concertatio, svadet finis intentus, qui est & *primarius*, & *secundarius*. Ille, in eo consistit, ut veritas defendatur, quod potius modestia, quam affectuum strepitu obtineri, quisque videt. *Hic*, ut hæreticus vincatur, & iterum

terum ad saniozem mentem redigatur. Judicet quisque, num ad hunc finem magis faciat amica admonitio, an vero insolens & irata correptio? Id experientia testatur, existere & olim & hodie hæreticos, qui exinde deteriores facti sunt, quod sapientia non leni, sed turbulentâ & arroganti, opinionum commenta illorum retundere adversarii aggressi fuerint (**).

(*) Conferatur hæc nostra hæretici definitio cum definitione Hieronymi, quod *haeresis* quæcunq; illa fuerit, *perversum dogma habeat*; & Augustini; *Haeticus est, qui alicujus temporatis commoai & maximæ gloriæ principatusque sui gratia, falsas & novas opiniones vel gignit vel sequitur.* (**) Difficile sane est & arduum cum hæreticis negotium, in quo expediundo raro modestiæ & patientiæ regulæ observatæ sunt. Ne injurii in cuiusdam conscientiam fiamus, interest maxime, ut adhibeatur distinctio inter diversa genera hæreticorum. Aliis ex simplicitate nec non mentis teneritate & tristitia quadam suboriri possunt dubia & cogitationum distractiones quædam; alii ex malitia & animo seducendi, novitatemque introducendi, veritati contradicunt. Non cum his sine discrimine agendum est. Nunquam cogendus est aliquis ad assentiendum doctrinæ cuidam; Ea enim est animi indoles atque natura, ut nunquam vi, sed tantum rationibus & argumentis moveatur. Nec unquam ministerio concedi potest jus puniendi hæreticum, ideo quod doctrinæ contradicat. Est enim eccl sia qua talis, societas æqualium, quæ omne imperium huma-

humanum respuit. Neque in societatem ecclesiasticam coivisse censendus est quispiam, nisi quatenus de doctrinae veritate convictus fuerit. Cum autem non repugnet, ut tempore sequenti, pro varietate & mutatione temperamentorum, pro exculta magis cognitione, possit quisque doctrinam quandam habere pro falsa, quam antea pro vera professus sit: patet omnino majus jus non competere ecclesiae contra haereticum, quam ut amplius ipsum pro membro societatis non habeat. Alia est ratio, si foveat dogmata omnem pietatem aperte destruentia, & contra manifestissima J. N. scita directa. tum quidem tanquam tranquillitatis publicae turbatorem, Princeps animadversioni, quae conveniens fuerit, subicere potest; ita tamen, ut etiam hac in re *patientiae* regulae (§. XIII. seqq.) maxime observentur.

§. XXXII.

Similiter quoque, nec ullius privatae sortis respectum in taxandis eorum, quorum interest, vitiis habeat minister ecclesiae, sed summa parrhesia publice vel privatim, prouti circumstantiae postulaverint, vitia auditorum perstringat. Eum in finem constitutum est ministerium ecclesiasticum, ut in pietate ecclesiam contineat. Cum autem nullus finis obtineri possit sine mediis, obligantur ecclesiae ministri ad adhibendum huic fini media. Medium vero ordinarium non magis competens aliud potest assignari ministerio ecclesiae, quo vitium in veram virtutis viam reducere queat, quam ut eum miseriae suae convincat, verbiqve ministerio suo peccatorem

rem eo adigat, ut à pravitate desistat. Patet igitur ministerium ecclesiæ obligatum esse ad privatam *repressionem* adhibendam. Si autem correptionis genus istud nihil in improbo valeat; quin, deprehendat minister e re esse omnino, ut flagitia publice perstringantur, ne male agendi nequitia aliis illecebra peccandi evadat: quin fortiore remedio isto, sed tempestive adhibito, ad finem suum consequendum incedere possit, nemo dubitat. Atque cum illustretur omnino gloria Divina, quando homines a vitiosis virtuosi fiunt, quamvis tentetur patientia ejus, per afflictiones & incommoda eandem infringi tamen nunquam patietur (§. XX.).

(*) Est inter eruditos vexata quæstio, utrum licitum sit sacerdoti *principum* vitia perstringere? De reprehensione privata existimaverim nullum esse posse dubium, cum æque pertineat Princeps ad ecclesiam ac alii homines, nec minus pro eorum, quam aliorum animis rationem reddere teneatur. Alias miserrima foret etiam Principum conditio, in illa quæ humanam naturam urget, pronitate naturali ad peccandum, si ipsos labi contingeret. Profecto si non impossibilis, certe difficilior in illo fastigio foret omnis, sine adminiculo, respiscendi conatus. Hoc tamen observandum, quod in Regum vitiis taxandis cum mansuetudine singularem prudentiam, ne effectu optato frustraretur, adhibere oporteat omnes, qui mali vim *patientia* levandam esse, non negligenter aliis inculcare solent.

De publica autem non sine ratione cum Patribus ecclesiæ nonnullis, controvertunt Politici. Inter omnes enim constat, quantum reipublicæ intersit, ut majestas in illa inviolabilis & sancta habeatur, Principisque existimatio facta & recta apud subditos maneat. Alias idem erit, ac si in civitate nullus Princeps esset. Quia ipse pollet autoritate, eandem habebunt leges & instituta ab ipso sancita quoque. Si contemptus ille dispertusque fuerit, quicquid cum imperio egerit, sordescet, omniqve pondere destituetur. Igitur cum is sit verus & genuinus ecclesiæ character, ut societatem civilem, qua dogmata, qua cetera instituta, nunquam sublatum eat; patet inde statim omnem zelum lenitate & patientia non in illo casu, ritè temperatum, sed accommodatum, ad abstrahendum ab obsequio populum, nullo sub prætextu licitum piusqve censeri debere. Argumentum, quod pro potestate hac ecclesiastica stabilienda, petunt Theologi nonnulli ex publico scandalo tollendo, tanti non est, ut exinde quicquam virium adquirant. Potest enim publicum scandalum alia ratione præveniri. Possunt vitia in publicis personis reprehendenda generalibus terminis perstringi, vel figurata quadam oratione de iis cavendis admoneri; quem taxandi modum maxime efficacem, usitatum & convenientem esse multis exemplis probari potest. Verum quod attinet exempla illa sacra, quæ in contrarium proferri solent; judicet quisque, num ex particularibus semper regulas universales condere possimus? Quamvis viri *Θεόπνευστοι* de circumstantiis accuratissime a Deo edocti viderint, se hoc sine ullo periculo eorum, quæ
ad

adduxerimus, facere posse; hinc tamen non idem mox licere nobis, cum non iisdem simus circumstantiis vestiti, quisque videre potest. Hinc quam illicite egerit *Ambrosius*, cum *THEODOSIUM*, privati hominis in nodum, excommunicationis infamia mulctaret, conferri potest dissertatio super eodem argumento heic habita, in qua ad scopum nostrum spectantia plurima legi merentur.

§. XXXIII.

Fatemur ingenue in illo, quod emetiendum nobis sumimus, anfractuoso itinere ad memoriam insignia non pauca etiamnum restare visenda. Oporteret ad societates simplices reflectere oculos, easdemque per eundo adhuc agere de patientia parentum erga liberos, mariti erga uxorem, Domini erga servum, & vice versa. Sed cum vereamur, ne justos dissertationis limites jam ante transgressi fuerimus, hoc Catone contentos esse, ipsa nosmet jubet necessitas. De cetero Temet o! Summe *DEUS*, Patris imaginem, vitæ viam, patientiæq; magnum & memorabile exemplum, veneramus & obtestamur, largire patientiam murmuris expertem, & Tua subnixam innocentia. Laborat mens infirmitate nativa, indefinenterque affectus iis, quæ sensibus grata & mollia sunt, inhiantes nobile vincendi genus *TUUM* assiduo detrectant. Fervet in corde iracundiæ incendium, quoties exiguum a proximo infertur nocumentum. Hunc carnis affectum, ne longius procedat, per *SPIRITUM*

Tuum supprime, atque virtutis Tuæ robore infirmitatem nostram suffulci. Fac ut paternam Tuam castigationem æquo animo sufferamus, sanctissimæque imagini Tuæ, qua pro maledictis & injuriis, maledicta atque injurias vicissim non retulisti, conformari non recusemus, sed juste judicanti injurias illatas committamus. Sic tandem fiet, ut quieto animo per spinas & vepres sequamur. Te, Tuæque voluntati submittamur desideria nostra; donec eo perventum fuerit, ubi sonorum cum consensu & varietate magna vocem modulabimur:

SOLI DEO GLORIA,

